

Piotr Serafin

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

EKONOMICZNE EFEKTY PROJEKTÓW INFRASTRUKTURALNYCH REALIZOWANYCH PRZEZ GMINY W STREFIE PODMIEJSKIEJ KRAKOWA

Streszczenie: Realizacja projektów o charakterze infrastrukturalnym, finansowanych z programów operacyjnych, jest postrzegana jako istotny czynnik w rozwoju lokalnym. Celem artykułu była analiza efektów zachodzących zmian w otoczeniu gmin przyległych do Krakowa pod wpływem realizowanych przez nie projektów infrastrukturalnych. Pozyskane środki okazały się bardzo ważne dla podjęcia decyzji inwestycyjnych. Gminy nie byłyby w stanie osiągnąć spodziewanych korzyści bez realizacji omawianych projektów infrastrukturalnych. Brakuje jednak podejścia strategicznego do rozwoju obszaru całej strefy podmiejskiej Krakowa. Generowane efekty są raczej konsekwencją niezintegrowanych zabiegów gmin o swój rozwój niż przemyślanego i planowego działania.

Słowa kluczowe: projekty unijne, strefa podmiejska Krakowa, ewaluacja.

DOI: 10.15611/br.2013.1.17

1. Wstęp

Realizacja idei wzmacniania spójności gospodarczej oraz społecznej poprzez wykonywanie projektów współfinansowanych ze środków funduszy pomocowych przyczynia się do szybszego rozwoju wszystkich regionów Polski. Znaczącą rangę w tym procesie mają działania podejmowane przez jednostki samorządu terytorialnego, które zwykle mając już znaczne doświadczenie w pozyskiwaniu dofinansowania unijnego, starają się planować i realizować ważne dla społeczności lokalnych inwestycje o charakterze infrastrukturalnym. Inwestycje w infrastrukturę techniczną, środowiskową i społeczną są kosztowne i ich przeprowadzenie wyłącznie na podstawie własnych środków budżetowych byłoby zadaniem realizowanym w ciągu wielu lat, skutkując powolnym rozwojem lokalnym. Stąd pomysł wspierania tych działań poprzez ich integrowanie w ramach wyróżnionych, większych terytorialnie

stref wykazujących silne i liczne powiązania zwykle okazuje się skuteczny – co można ocenić z perspektywy generowanych efektów społecznych, gospodarczych i przestrzennych.

Dobiega końca unijna perspektywa finansowa na lata 2007-2013, choć przyjęte do realizacji projekty będą mogły być rozliczane jeszcze do roku 2015. Stąd można już poddać wstępnej ocenie zrealizowane działania, współfinansowane z budżetów gminnych i funduszy strukturalnych. Celem artykułu jest próba określenia występowania poszczególnych rodzajów efektów realizacji projektów o charakterze infrastrukturalnym współfinansowanych ze środków wspólnotowych, stwierdzanych w gminach podkrakowskich, na podstawie analizy zachodzących zmian w otoczeniu gmin przyległych do Krakowa. Badane gminy należały do strefy podmiejskiej Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego¹, wyznaczonej w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego z 2003 r., a obszarowo nieco powiększonej w ramach Małopolskiego Programu Operacyjnego (MRPO), który objął strefę podmiejską Krakowa (gminy Kłaj, Kocmyrzów – Luborzyca, Krzeszowice, Liszki, Michałowice, Mogilany, Niepołomice, Skawina, Świątniki Górne, Wieliczka, Wielka Wieś, Zabierzów, Zielonki oraz dodatkowo jednostki ówczasie obsługiwane przez miejski transport publiczny: Czernichów i Iwanowice)². Ze względu na dysproporcje potencjału gminy Kraków i gmin ościennych badania nie były prowadzone w stolicy regionu. Strefa podmiejska bezpośrednio przylegająca do Krakowa wykazuje silne powiązania demograficzne, społeczne, funkcjonalne i infrastrukturalne i jest częścią zewnętrznej strefy Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego.

Metodologia przyjęta w opracowaniu podjętego celu badawczego nawiązuje do kryteriów ewaluacji, zalecanych przez Komisję Europejską przy ocenie projektów współfinansowanych ze środków wspólnotowych. Do wyznaczenia kategorii efektów wykorzystane zostało opracowanie Krajowej Jednostki Oceny w Departamencie Koordynacji Polityki Strukturalnej Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, w którym zdefiniowane zostały szczegółowe kategorie efektów projektów infrastrukturalnych³. Do oceny analizowanych faktograficznie projektów – w kontekście wywoływania wpływu na otoczenie – wybrane zostały efekty: dodatkowości, przemieszczania, substytucji i mnożnikowe. Ich ocena zasadała się w głównej mierze na wynikach dość szeroko przeprowadzonych badań ankietowych realizowanych metodą PAPI.

¹ Plan zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego, t. IV, Załączniki graficzne, B7 sfera społeczna, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Departament Środowiska i Rozwoju Wsi, Kraków 2003, Wyd. UMWM, [online], [dostęp: 05-04-2014]. Dostępny w Internecie: <http://www.małopolskie.pl/RozwojRegionalny/Plan/>.

² Uszczegółowienie Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013, ZWM, Kraków 2013, s. 103-104 [online], dostęp: 07-04-2014. Dostępny w Internecie: http://fundusze.małopolska.pl/mrpo/Strony/uszczegolowienie_mrpo.aspx.

³ *Ewaluacja. Podręcznik ewaluacji efektów projektów infrastrukturalnych*, Krajowa Jednostka Oceny. Departament Koordynacji Polityki Strukturalnej, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, marzec 2009, [online], dostęp: 4-04-2014. Dostępny w Internecie: https://www.ewaluacja.gov.pl/ewaluacja_wstep/Documents/623.pdf.

Badania pod kierunkiem pracowników Katedry Gospodarki Regionalnej Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie zostały przeprowadzone w trakcie realizacji praktyk terenowych przez studentów drugiego roku Gospodarki Przestrzennej. Studenci za pomocą ankiet przygotowanych pod kątem opisanej problematyki zbierali informacje w 15 urzędach gminnych oraz wśród mieszkańców gmin (łącznie 243 ankiety, zasadniczo po 15 w każdej gminie wiejskiej – wyjątek stanowiły Iwanowice, gdzie zebrano 13 – oraz po 20 w gminach miejsko-wiejskich). Część informacji została pozyskana z danych wygenerowanych z Regionalnego Systemu Informatycznego oraz z publikowanych przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego informacji zamieszczanych na portalu funduszy strukturalnych o realizowanych projektach w ramach poszczególnych programów operacyjnych.

2. Identyfikacja zrealizowanych i trwających projektów infrastrukturalnych współfinansowanych z funduszy UE przez gminy strefy podmiejskiej KOM

Możliwości finansowania wielu przedsięwzięć w ramach realizacji Narodowego Programu Rozwoju na lata 2004-2006 oraz Narodowej Strategii Spójności na lata 2007-2013 dzięki dostępności funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności spowodowały istotny wzrost nakładów pochodzących z funduszy krajowych – w tym samorządowych – na nowe inwestycje. Gminy podejmowały realizację różnych inwestycji, wykorzystując zarówno środki własne, jak i źródła publiczne, m.in. pochodzące z budżetu państwa i z państwowych funduszy celowych.

Szczególnym zainteresowaniem cieszyły się projekty infrastrukturalne, na które można było zdobyć dofinansowanie ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Funduszu Spójności. Fundusze te finansowały priorytety opisane w dokumentach służących wdrażaniu unijnych finansów – krajowych i regionalnych programach operacyjnych. Perspektywa dynamicznego rozwoju inwestycyjnego w regionach wiąże się z obecnym okresem programowania. Zestawienie projektów Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego, Programu Infrastruktura i Środowisko oraz Programu Innowacyjna Gospodarka, realizowanych przez gminy wchodzące w obszar objęty badaniami, zostało przedstawione w tab. 1. Znacznym zainteresowaniem cieszyły się działania współfinansowane ze środków MRPO. Średni poziom dofinansowania wyniósł 62% i wahał się od 31,7 do 85%. Łączna wartość projektów wpisujących się w program regionalny, w których uczestniczyły lokalne jednostki terytorialne, sięgnęła 266 mln zł, z czego najwięcej (33,2%) przypadło na priorytet 6. Spójność wewnątrzregionalną (działania: 6.1. Rozwój miast i 6.2. Rozwój obszarów wiejskich). Nieco mniejszy udział (28,7 %) miały: priorytet 4. Infrastruktura dla rozwoju gospodarczego – w działaniu dotyczącym tworzenia i rozwoju stref aktywności gospodarczej, oraz priorytet 7. Infrastruktura ochrony

Tabela 1. Projekty realizowane w gminach strefy podmiejskiej KOM w perspektywie 2007-2013

Lp	Gmina	Działanie	MRPO		POiŚ			POIG						
			Tytuł projektu	Wartość ogółem w PLN	Wartość dofinansowania UE w %	Działanie	Tytuł projektu	Wartość ogółem w PLN	Wartość dofinansowania UE w %	Działanie	Tytuł projektu	Wartość ogółem w PLN	Wartość dofinansowania UE w %	
1	Czernichów	3.2	Odtworzenie istniejącej ścieżki ornitologicznej Łączany – w obszarze Gminy Czernichów	301816	75,0									
		7.2	Modernizacja istniejących systemów ogrzewania obiektów użyteczności publicznej w systemy bardziej przyjazne dla środowiska w Gminie Czernichów	758244	66,7									
		7.1	Rozbudowa systemu odprowadzania i oczyszczania ścieków w Gminie Czernichów	13382660	51,2									
		6.2	Modernizacja budynku Zespołu Placówek Oświatowych w Rybnej	1917480	52,2									
		6.2	Adaptacja części budynku Szkoły Podstawowej w Przegini Duchtownej dla potrzeb przedszkola z oddziałami integracyjnymi	1169753	61,5									
2	Iwanowice	6.2	Budowa zespołu boisk sportowych wraz z infrastrukturą techniczną i miejscami parkingowymi naziemnymi w Iwanowicach Włościańskich	1239422	65,8									
		6.2	Budowa sali gimnastycznej wraz z węzłem sanitarnym przy szkole w miejscowości Narama - etap drugi rozbudowy szkoły	1374293	57,1									
3	Klaj	7.1	"Rozbudowa oczyszczalni ścieków „Szarów” w miejscowości Targowisko"	6733237	51,8				08.03.00	Budowa społeczeństwa obywatelskiego w Gminie Klaj	2502196	72,2		
4	Kocmyrzów-Luborzycza	6.2	Rozbudowa Szkoły Podstawowej wraz z budową nowoczesnej sali gimnastycznej w Prusach.	2839710	68,3	01.01.00	Budowa sieci kanalizacyjnej na terenie Gminy Kocmyrzów-Luborzycza - etap I	25505584	72,6					
		6.2	Rozbudowa Szkoły Podstawowej wraz z budową nowoczesnej sali gimnastycznej w Luborzycy	2693784	69,5									
5	Krzeszowice	6.2	Budowa przedszkola w Tenczyńku - wyrównanie szans edukacyjnych dzieci z terenów wiejskich gminy Krzeszowice	4836928	61,9	01.01.00	Zapewnienie prawidłowej gospodarki ściekowej na terenie aglomeracji Krzeszowice - Dorzecze Rudawy	212032409	62,0					
		3.2	Rekultywacja stawu w Zarach na terenie Parku Krajobrazowego Dolinki Krakowskie w gminie Krzeszowice	139118	75,0									
		6.1	Rewitalizacja centrum Krzeszowic z przywróceniem funkcji obsługi turystyki uzdrowiskowej i kulturowej	13213178	70,0									
		3.2	Perła Tenczyńska – odnowa i zabezpieczenie stawu Wronskiego na terenie Tenczyńskiego Parku Krajobrazowego w gminie Krzeszowice	297902	75,0									
		7.3	"Azbest – stop! Porozumienie ekologicznych i przyjaznych środowisku gmin Powiatu Krakowskiego w sprawie usuwania azbestu"	902972	85,0									
		6.1	Budowa przedszkola integracyjnego w Krzeszowicach	7816049	61,7									
		7.2	Żyjmy ekologicznie – kompleksowe działania mające na celu ograniczenie niskiej emisji w gminie Krzeszowice	5594759	85,0									
		6	Liszki											
7	Michałowice													
8	Mogilany								08.03.00	"Eliminacja wykluczenia cyfrowego w Gminie Mogilany"	3008630	72,2		
9	Niepolomice	1.1	Powstanie Ośrodka Doskonalenia i Doskonalenia Zawodowego (ODiDZ) przy ZSZ w Niepolomicach - Utworzenie pracowni kształcenia zawodowego	599920	70,0					08.03.00	Dostęp do Internetu szansą na lepszy start w przyszłość	1776718	71,5	
		4.3	Infrastruktura dla rozwoju przedsiębiorczości na terenie Niepolomickiej Strefy Inwestycyjnej	22059197	80,0					08.03.00	e-Niepolomice	4606977	72,2	
		3.3	Adaptacja budynku z przeznaczeniem na Małopolskie Centrum Dźwięku i Słowa w Niepolomicach.	8717464	61,5									

10	Skawina	3.2	Remont Adaptacyjny Dworu Dzieduszyckich w Radziszowie	6435400	60,0	01.01.00	Gospodarka wodno-ściekowa na terenie Gminy Skawina	161665698	54,7					
		6.1	Przebudowa budynku Biblioteki Miejskiej i utworzenie Muzeum miasta	1266911	43,0									
		4.3	Rozwój Skawińskiego Obszaru Gospodarczego - Park Technologiczny	19649512	68,6									
		6.2	Przebudowa i rozbudowa budynku szkoły w Jaskowicach	1523091	70,0									
		4.3	Rozwój Strefy Aktywności Gospodarczej w Skawinie	25886041	50,6									
		6.2	Budowa sali gimnastycznej przy szkole podstawowej w Krzęcinie	2955668	70,0									
		7.3	Zakład Zagospodarowanie Odpadów w Skawinie	6023381	69,9									
		6.1	Przebudowa Rynku w Skawinie - Rynek i jego okolica wizytówka miasta	12882171	70,0									
		1.2	Multicentrum w Skawinie. Multimedialny punkt dostępu do Internetu i usług publicznych	2255000	56,4									
4.3	Rozwój Strefy Aktywności Gospodarczej w Skawinie - Etap II	8696154	72,8											
11	Świątki Górne	6.1	Budowa sali gimnastycznej przy szkole podstawowej w Świątkach Górnych	2211666	70,0									
		7.1	Zabezpieczenie przed zanieczyszczeniem chronionego ujęcia wody pitnej dla Skawiny przez budowę kanalizacji sanitarnej w gminie Świątki Górne	6348849	67,2									
		6.2	Budowa sali gimnastycznej przy szkole podstawowej w Ochajnie wraz z boiskiem i infrastrukturą drogową,	2609000	70,0									
		6.1	Modernizacja budynku Remizy Ochotniczej Straży Pożarnej	1297273	57,4									
12	Wieliczka	6.2	Budowa świetlicy środowiskowej wraz z infrastrukturą towarzyszącą w Lednicy Górnej	2618549	57,4	01.01.00	Budowa kanalizacji w Gminie Wieliczka	109715211	69,2	08.03.00	Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu - zapewnienie dostępu do internetu w gospodarstwach domowych i jednostkach gminnych	4451603	72,2	
		6.1	Rewitalizacja ciągów komunikacyjnych, skwerów i placów w centrum miasta Wieliczka - strefa inwestycyjna I - Etap I	19002803	50,1									
		7.2	Poprawa jakości powietrza przez wykorzystanie odnawialnych źródeł energii - wykonanie instalacji solarnej na budynkach użyteczności publicznej	4012543	85,0									
13	Wielka Wieś	7.1	Budowa kanalizacji sanitarnej grawitacyjno-cisnieniowej wraz z obiektami towarzyszącymi w miejscowości Modnica i Tomaszowice - etap II	7975950	59,1					08.03.00	"Eliminacja wykluczenia cyfrowego w Gminie Wielka Wieś"	1824911	72,2	
		7.1	Uporządkowanie gospodarki ściekowej na terenie sołectwa Wielka Wieś	8852584	57,4									
		6.2	Rozbudowa i przebudowa budynku wielofunkcyjnego w miejscowości Giebułtów, Gmina Wielka Wieś.	2527645	31,7									
		6.2	Przebudowa i rozbudowa budynku wielofunkcyjnego wraz z uruchomieniem przedszkola w miejscowości Modniczka, Gmina Wielka Wieś.	2248531	53,4									
14	Zabierzów	3.1	"Jurajski Raj w gminie Zabierzów - produkt i oferta turystyczna"	6489613	75,0									
		7.1	Rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej w Gminie Zabierzów w latach 2008-2009 w aglomeracjach : Zabierzów-Balice i Zabierzów-Niegoszowice.	14853482	35,6									
		7.3	Usuwanie azbestu z terenu gmin. Zabierzów, Czernichów, Liszki, Skawina, Świątki Górne, Wielka Wieś i Mogiłany w Powiecie Krakowskim.	771712	85,0									
15	Zielonki					01.01.00	Gospodarka ściekowa Gminy Zielonki - kanalizacja w zlewniach rzek Prądnik, Bibiczanka i Rozrywka	32783878	52,5					

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji ze stron o stanie realizacji projektów w ramach poszczególnych programów (MRPO nabory, POiŚ. Stan na 12. 2012. MRPO nabory – <http://www.fundusze.malopolska.pl/mrpo/Strony/default.aspx>; Listy beneficjentów: POiŚ – <http://www.pois.gov.pl/Strony/default.aspx>; POiG – <http://www.poig.gov.pl/Strony/default.aspx>).

Tabela 2. Zrealizowane i będące w trakcie realizacji projekty w gminach KOM (zasięg z MRPO)

Gmina	Wybrane projekty do oceny							
	zrealizowane				w realizacji			
	Nazwa projektu	Program finansujący	Wartość ogółem w PLN	Wartość dofinansowania (najczęściej UE) w PLN	Nazwa projektu	Program finansujący	Wartość ogółem w PLN	Wartość dofinansowania (najczęściej UE) w PLN
Czernichów	Adaptacja części budynku Szkoły Podstawowej w Przegini Duchownej dla potrzeb przedszkola z oddziałami integracyjnymi	MRPO	1169753	718827	Modernizacja budynku Zespołu Placówek Oświatowych w Rybnej	MRPO	1917480	1000746
Iwanowice	Budowa kanalizacji w Gminie Iwanowice jako poprawa infrastruktury technicznej na terenie wsi Maszków i Widoma	PROW	7392713	1552596	Budowa zespołu boisk sportowych wraz z infrastrukturą techniczną i miejscami parkingowymi naziemnymi w Iwanowicach Włościańskich	MRPO	1239422	815926
Kłaj	Rozbudowa oczyszczalni ścieków „Szarów” w miejscowości Targowisko	MRPO	6733237	3487817	Instalacja systemów energii odnawialnej w Gminach: Niepołomice, Wieliczka, Skawina oraz Kłaj na budynkach użyteczności publicznej oraz domach prywatnych	Szwajcarsko – Polski Program Współpracy	23948924 CHF	14369355 CHF
Kocmyrzów-Luborzycza	Rozbudowa Szkoły Podstawowej wraz z budową nowoczesnej sali gimnastycznej w Luborzyczy	MRPO	2693784	1871131	Budowa sieci kanalizacyjnej na terenie Gminy Kocmyrzów-Luborzycza - etap I	POIŚ	25505584	18505918
Krzyszowice	Rewitalizacja centrum Krzeszowic z przywróceniem funkcji obsługi turystyki uzdrowiskowej i kulturowej	MRPO	13213178	9249225	Zapewnienie prawidłowej gospodarki ściekowej na terenie aglomeracji Krzeszowice - Dorzecze Rudawy	POIŚ	212032409	131562047
Liszki	Zapewnienie prawidłowej gospodarki ściekowej na obszarze dorzecza Sanki w Gminie Liszki (działanie : Budowa kanalizacji sanitarnej w miejscowości Liszki – kanały: E, F, H, I, L, Ł, K)	POIŚ	71440437	39181470	Zapewnienie prawidłowej gospodarki ściekowej na obszarze dorzecza Sanki w Gminie Liszki (działanie: Kanalizacja Kaszów, Wyżna; rozbudowa oczyszczalni w Piekarach)	POIŚ	71440437	39181470
Michałowice	Urządzenie terenów sportowo-rekreacyjnych w sołectwach Gminy Michałowice	PROW	625600	245350	Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w miejscowościach Książniczki, Młodziejowice oraz Michałowice w gminie Michałowice	PROW	6787755	3392000

Mogilany	Budowa sali gimnastycznej przy Szkole Podstawowej w Bukowie	PROW	2030958	460297	Budowa chodnika w Mogilanach wraz z budową odwodnienia, kanalizacji deszczowej oraz zjazdów indywidualnych na ul. Zakopiańskiej - odcinek od ul. Świątnickiej do ul. Jaśminowej	PROW	482888	294444
Niepołomice	Zintegrowany system zaopatrzenia w wodę i odprowadzania ścieków w Mieście Niepołomice i wschodniej części Gminy Niepołomice	Fundusz Spójności	88455408	72480361	Infrastruktura dla rozwoju przedsiębiorczości na terenie Niepołomickiej Strefy Inwestycyjnej	MRPO	22059197	17647357
Skawina	Rozwój Strefy Aktywności Gospodarczej w Skawinie	MRPO	25886041	13099074	Rozwój Skawińskiego Obszaru Gospodarczego - Park Technologiczny	MRPO	19649512	13487910
Świątniki Górne	Zabezpieczenie przed zanieczyszczeniem chronionego ujęcia wody pitnej dla Skawiny przez budowę kanalizacji sanitarnej w gminie Świątniki Górne	MRPO	6348849	4265124	Budowa sali gimnastycznej przy szkole podstawowej w Ochojnie wraz z boiskiem i infrastrukturą drogową	MRPO	2609000	1826300
Wieliczka	Budowa Centrum Edukacyjno - Rekreacyjnego – etap I i II	Dotacja z Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej i UKFiT	21912107 - etap I, 25595320 - etap II	1400000 etap I, 4800000 - etap II	Budowa kanalizacji w Gminie Wieliczka	POiŚ	109715211	75976567
Wielka Wieś	Uporządkowanie gospodarki ściekowej na terenie sołectwa Wielka Wieś	MRPO	8852584	5083105	Budowa sieci kanalizacji sanitarnej wraz z obiektami towarzyszącymi w Gminie Wielka Wieś	PROW	13970290	4000000
Zabierzów	Jurajski Raj w Gminie Zabierzów - produkt i oferta turystyczna	MRPO	6489613	4867210	Zagospodarowanie przestrzenne działki mienia komunalnego nr 1055/4 tzw. TOPÓLKI w rejonie ul. Krakowskiej, Topolowej i Kmity w Zabierzowie – kształtowanie obszaru o szczególnym znaczeniu dla zaspakajania potrzeb mieszkańców	PROW	377601	245593
Zielonki	Gospodarka ściekowa Gminy Zielonki - kanalizacja w zlewniach rzek Prądnik, Bibiczanka i Rozrywka	POiŚ	32783878	17225446	Demontaż i bezpieczne składowanie wyrobów zawierających azbest z obszaru województwa Małopolskiego	Szwajcarsko – Polski Program Współpracy	12459986 CHF	10590988 CHF

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego przeprowadzonego w ramach praktyk studenckich w czerwcu 2012 r.

środowiska, finansujący projekty z zakresu gospodarki wodno-ściekowej, poprawy jakości powietrza i zwiększenia wykorzystania odnawialnych źródeł energii oraz gospodarki odpadami.

Wartość projektów realizowanych w ramach POIS przekroczyła 613 mln zł, jednak korzystało z niego tylko 6 gmin, a dofinansowanie dotyczyło gospodarki wodno-ściekowej na ich terenie. Tutaj średnia wartość wkładu unijnego wyniosła 61%, co oznaczało, iż w odniesieniu do poszczególnych projektów mieścił się on w przedziale od 52 do 73%. Projekty z zakresu infrastruktury wodno-kanalizacyjnej są inwestycjami kosztochłonnymi, jednak ze względu na duże braki w tym zakresie oraz na cele horyzontalne, jakie stawiała Unia Europejska beneficjentom sięgającym po dotacje, były one łatwiejsze do zdobycia.

44 mln zł kosztowały projekty Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka, a ich przeznaczenie było związane z eliminacją wykluczenia cyfrowego mieszkańców. Ze względu na komplementarność celów – krajowego i unijnego – w zakresie budowania społeczeństwa informacyjnego realizacja inwestycji zapobiegających wykluczeniu cyfrowemu społeczności lokalnych odznaczała się najwyższym poziomem dofinansowania z funduszy strukturalnych. W zebranych w tab. 1 projektach wyniósł on średnio 72% i był podobny w każdej realizacji wykonanej przez badane gminy.

Dalszej ocenie poddane zostały projekty wyselekcjonowane w dwóch grupach (tab. 2). Pierwsza objęła te, które już zostały zakończone, druga dotyczyła projektów będących w trakcie realizacji. Sam dobór nie był przypadkowy, w każdej z grup gminy rangowały projekty, w których wykonaniu uczestniczyły, wskazując po trzy najważniejsze według nich. Nie zawsze zostały wskazane projekty, które były dofinansowane w ramach wymienionych programów operacyjnych w tab. 1, co wynikało w głównej mierze z lokalnych potrzeb, wielkości oferowanego dofinansowania, a także umiejętności sięgania przez gminy po zewnętrzne źródła finansowania. Wartość opisanych w tab. 2 projektów, które zostały wskazane jako już zrealizowane, wyniosła ponad 321 mln zł⁴, z czego blisko 1/3 przypadła na dofinansowanie działań podejmowanych w ramach priorytetów Programu Infrastruktura i Środowisko (gospodarka wodno-ściekowa). Udział zrealizowanych projektów dofinansowanych w tej grupie dzięki MRPO wyniósł 22%. Analizując zestawione w tabeli projekty będące w realizacji (ich szacowana wartość przekroczyła 614 mln zł), również można zauważyć dominację tych współfinansowanych z Programu Infrastruktura i Środowisko. Ich działania ukierunkowane są na budowę kanalizacji, sięgając wartości 68% z 614 mln zł. Projekty realizowane w ramach MRPO miały udział 7,7 % w tej kwocie.

⁴ W przypadku dofinansowania w ramach Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy przyjęto za NBP średni kurs franka szwajcarskiego z roku 2012, wynoszący 3,47215 zł.

3. Efekty ekonomiczne i przestrzenne uzyskane w projektach infrastrukturalnych współfinansowanych ze środków pomocowych

Projekty realizowane w jednostkach samorządowych wywierają wpływ zarówno na bliskie, jak i dalsze otoczenie, w którym powstają. Oddziaływanie to może zostać określone także jako pozytywne, kiedy występuje sytuacja zaspokojenia potrzeb beneficjentów projektu, a także zrealizowany zostanie cel główny w projekcie, który zmienia zidentyfikowaną, ważną sytuację problemową. Możliwa jest jednak sytuacja, w której zmiany wywołane realizacją projektu nie do końca zostały przewidziane i mogą wymykać się spod kontroli. Projekty przez wykonane działania, stworzone produkty i zrealizowane cele można oceniać w odniesieniu do wywoływania wpływu na otoczenie poprzez efekty: dodatkowości, przemieszczania, substytucji i mnożnikowe⁵. Pomimo że perspektywa finansowa 2007-2013 nie została jeszcze zakończona, można już poddać ocenie efekty projektów infrastrukturalnych, czyli przedsięwzięć obejmujących swym zakresem roboty budowlane, finansowanych z programów operacyjnych. Projekty infrastrukturalne charakteryzują się długim okresem potrzebnym do przygotowania inwestycji, stąd ocenie urzędniczej oraz mieszkańców poddane zostały zarówno te, które zostały już zakończone, jak i będące w fazie realizacji. Zebrane opinie dotyczą efektów, które mają charakter ekonomiczny, a także wymiar przestrzenny (tab. 3).

Tabela 3. Charakter efektów oceniających

Efekty	Wymiar	
	ekonomiczny	przestrzenny
Pozytywne:		
dodatkowości	tak	nie
przemieszczania: w tym przyciągania na obszarze projektu i jego oddziaływania	tak	tak
przemieszczania: w tym przesiąkania	tak	tak
mnożnikowy: w tym dochodowy	tak	nie
mnożnikowy: w tym dostawców	tak	możliwy
Negatywne:		
dodatkowości: w tym <i>deadweight</i>	tak	nie
przemieszczania: w tym przyciągania poza obszarem projektu	tak	tak
przemieszczania: w tym wyciekania	tak	tak
substytucji	tak	możliwy

Źródło: opracowanie własne.

⁵ *Ewaluacja...*, s. 31-39.

Sklasyfikowane według rodzaju projektów grupy gmin prezentuje tab. 4.

Tabela 4. Gminy w ujęciu rodzaju realizowanych projektów

Typ projektu	Gminy	
	projekty zrealizowane	projekty w realizacji
Infrastruktura środowiskowa – wodno-kanalizacyjna, energii odnawialnej, utylizacja azbestu	Iwanowice, Kłaj, Liszki, Niepołomice, Świątniki Górne, Wielka Wieś, Zielonki	Kłaj, Kocmyrzów-Luborzycza, Krzeszowice, Liszki, Michałowice, Wieliczka, Wielka Wieś, Zielonki
Infrastruktura społeczna – sportowo-rekreacyjna	Michałowice, Mogilany, Wieliczka, Zabierzów	Iwanowice, Świątniki Górne, Zabierzów
Infrastruktura społeczna – edukacyjna	Czernichów, Kocmyrzów-Luborzycza	Czernichów
Infrastruktura gospodarcza – strefy aktywności gospodarczej, rewitalizacja i drogi	Skawina, Krzeszowice	Niepołomice, Skawina, Mogilany

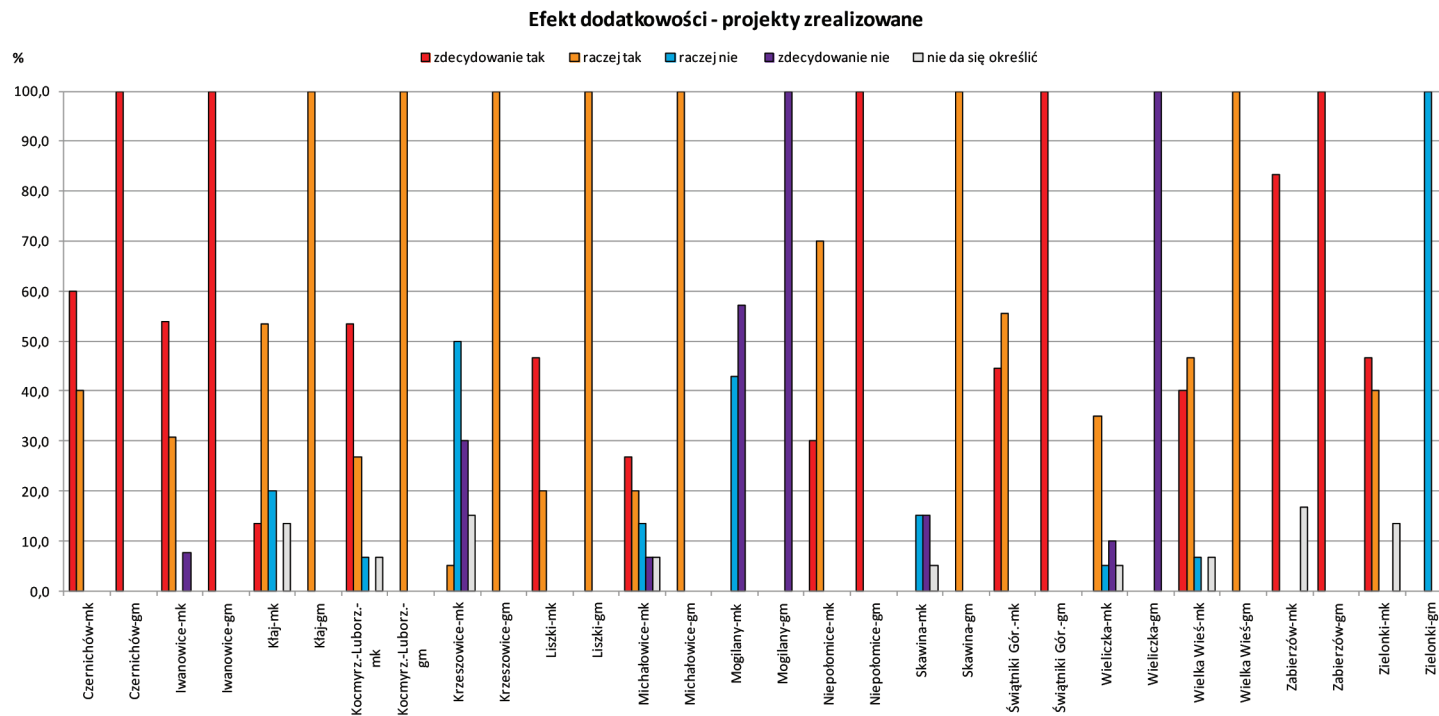
Źródło: opracowanie własne.

Najwięcej projektów było realizowanych w obszarze infrastruktury środowiskowej; zwykle dotyczyły one działań z zakresu gospodarki wodno-ściekowej. W grupie projektów zrealizowanych (IŚz) było takich 7, a w grupie aktualnie realizowanych (IŚr) – o jeden więcej. Liczną grupę stanowiły projekty z obszaru infrastruktury społecznej, związane z przedsięwzięciami o charakterze sportowo-rekreacyjnym. Projektów oddanych do użytku (ISRz), wpisujących się w ten obszar, było 4, a realizowanych (ISRr) – o jeden mniej. Nieco mniejsza liczba wskazań dotyczyła projektów edukacyjnych (IEz) – oddane do użytku były 2, a 1 jest realizowany obecnie (IEr). Ostatnia grupa projektów wiązała się z obszarem infrastruktury gospodarczej (strefy aktywności gospodarczej, rewitalizacyjnych, drogi). Ocenie wśród projektów zrealizowanych (IGz) poddane zostały 2 projekty zrealizowane oraz 3 projekty aktualnie wykonywane (IGr).

Efekt dodatkowości wynika z zasady dodatkowości, która oznacza, że wkład wspólnotowy w finansowanie podejmowanych działań nie może zastępować środków beneficjenta. Sama zasada jest stosowana w ramach kontroli finansowej na poziomie krajowym. W zdecydowanej większości przypadków w opinii zarówno mieszkańców, jak i pracowników gmin wykonanie i prowadzenie podjętych realizacji bez środków zewnętrznych nie byłoby możliwe lub bardzo trudne (obszary: IŚz, IŚr, ISRz, ISRr, IEz, IEr, IGz, IGr) – rys. 1 i 2. Dotyczy to przede wszystkim projektów kosztochłonnej infrastruktury na rzecz ochrony środowiska w rozległych osadniczo gminach.

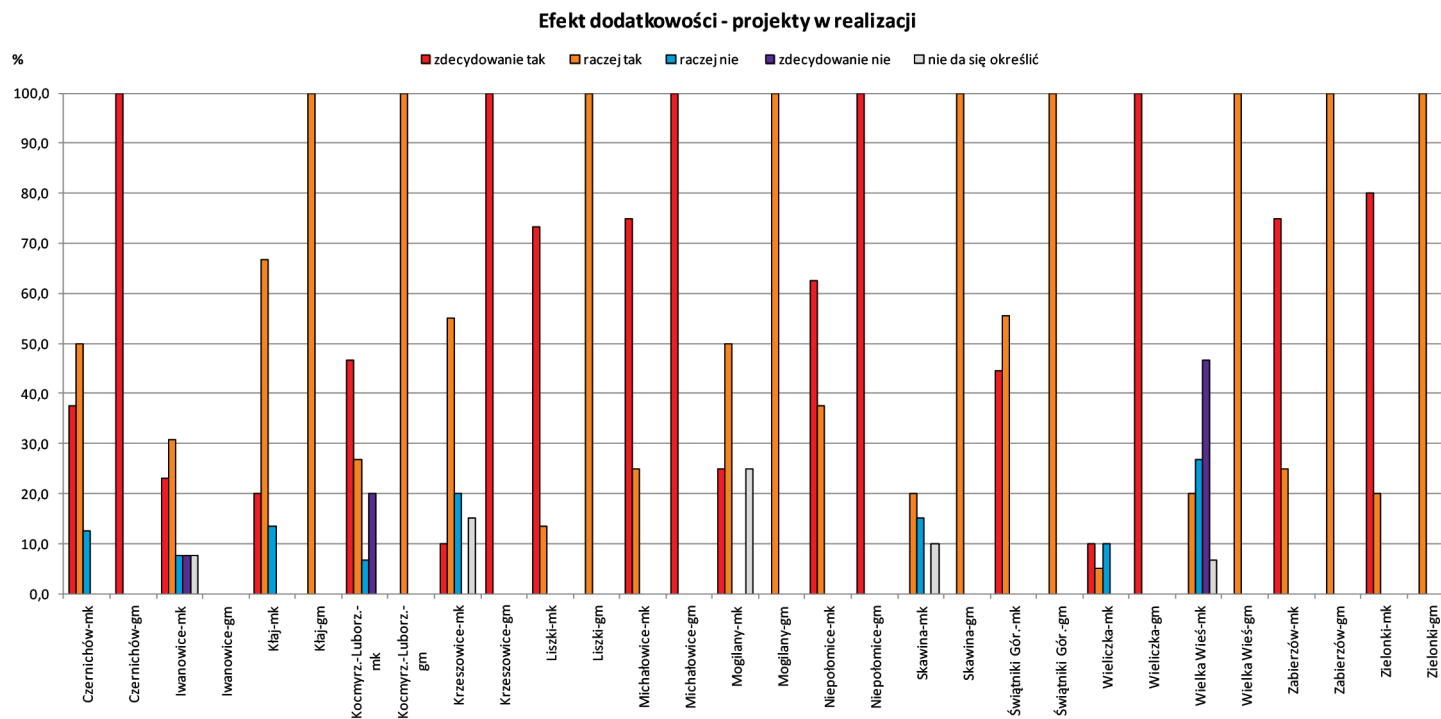
Wyjątki:

- sprzeczna opinia pojawiła się w przypadku Wielkiej Wsi, gdzie mieszkańcy skłonni byli twierdzić, że w projekcie kanalizacyjnym obecnie realizowanym gmina sobie powinna sama poradzić,

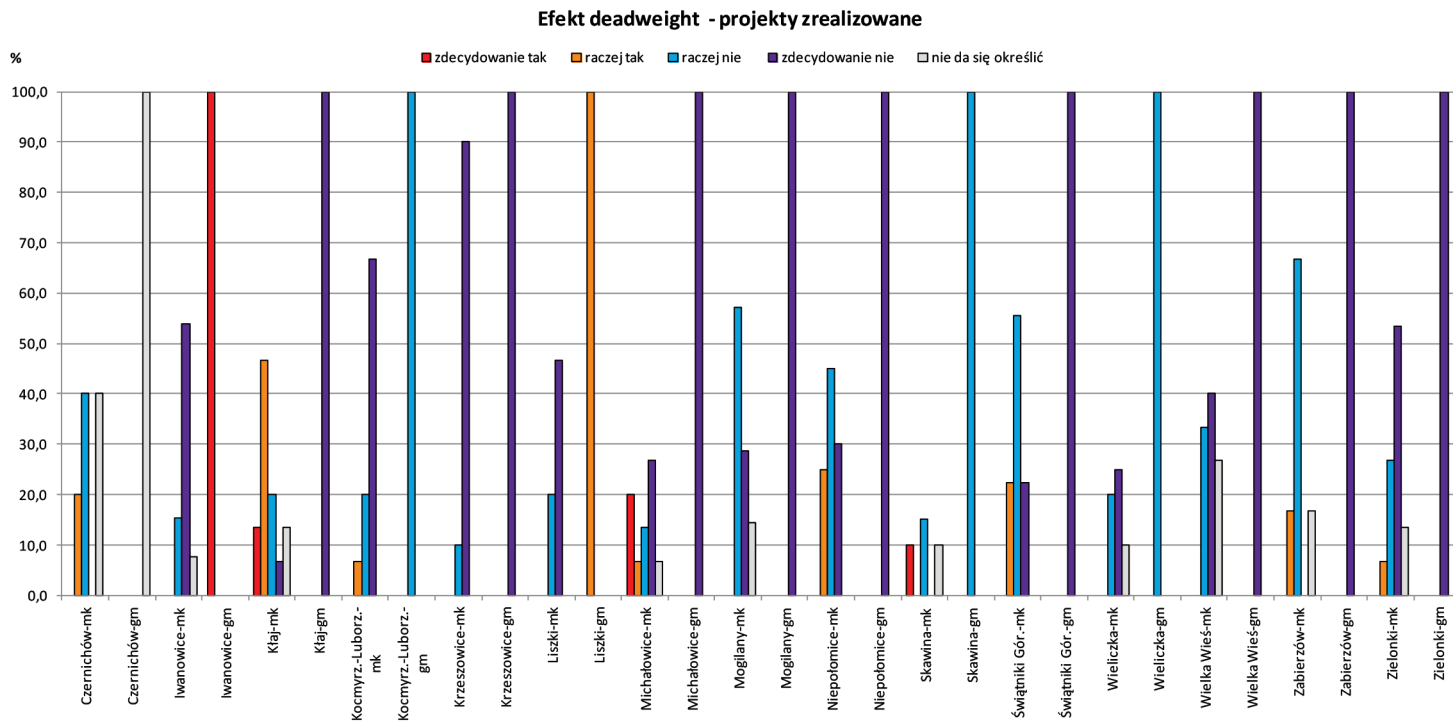
Rys. 1. Zestawienie opinii mieszkańców i gminy nt. efektu dodatkowości w ramach zrealizowanych projektów infrastrukturalnych

Źródło: badania ankietowe przeprowadzone w ramach praktyk studenckich w czerwcu 2012 r.

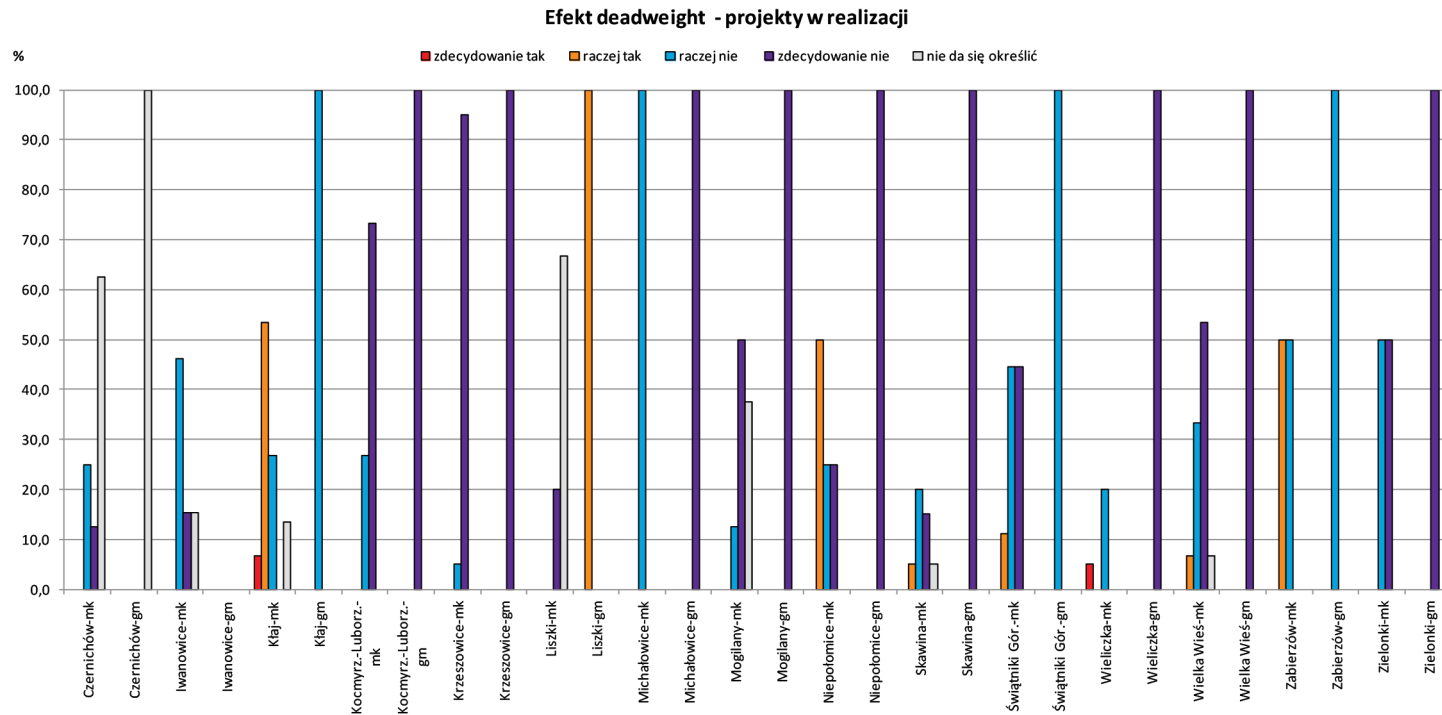
Rys. 2. Zestawienie opinii mieszkańców i gminy nt. efektu dodatkowości w realizowanych aktualnie projektach infrastrukturalnych

Źródło: badania ankietowe przeprowadzone w ramach praktyk studenckich w czerwcu 2012 r.

Rys. 3. Zestawienie opinii mieszkańców i gminy nt. efektu *deadweight* w ramach zrealizowanych projektów infrastrukturalnych

Źródło: badania ankietowe przeprowadzone w ramach praktyk studenckich w czerwcu 2012 r.

Rys. 4. Zestawienie opinii mieszkańców i gminy nt. efektu *deadweight* w realizowanych aktualnie projektach infrastrukturalnych

Źródło: badania ankietowe przeprowadzone w ramach praktyk studenckich w czerwcu 2012 r.

- w zakresie budowy infrastruktury sportowo-rekreacyjnej ocena zarówno mieszkańców, jak i gminy jednoznacznie wskazywała, iż Mogilany byłyby w stanie poradzić sobie bez interwencji unijnej,
- zdaniem mieszkańców Wieliczki wykonanie Solnego Miasta było możliwe dzięki dofinansowaniu z funduszy strukturalnych, natomiast faktycznie projekt był realizowany w większości ze środków własnych gminy,
- w opinii ankietowanych mieszkańców Krzeszowic i Skawiny w zakończonych projektach z obszaru infrastruktury gospodarczej badany efekt raczej nie zaistniał, czemu przeczy opinia wykonawcy – gminy.

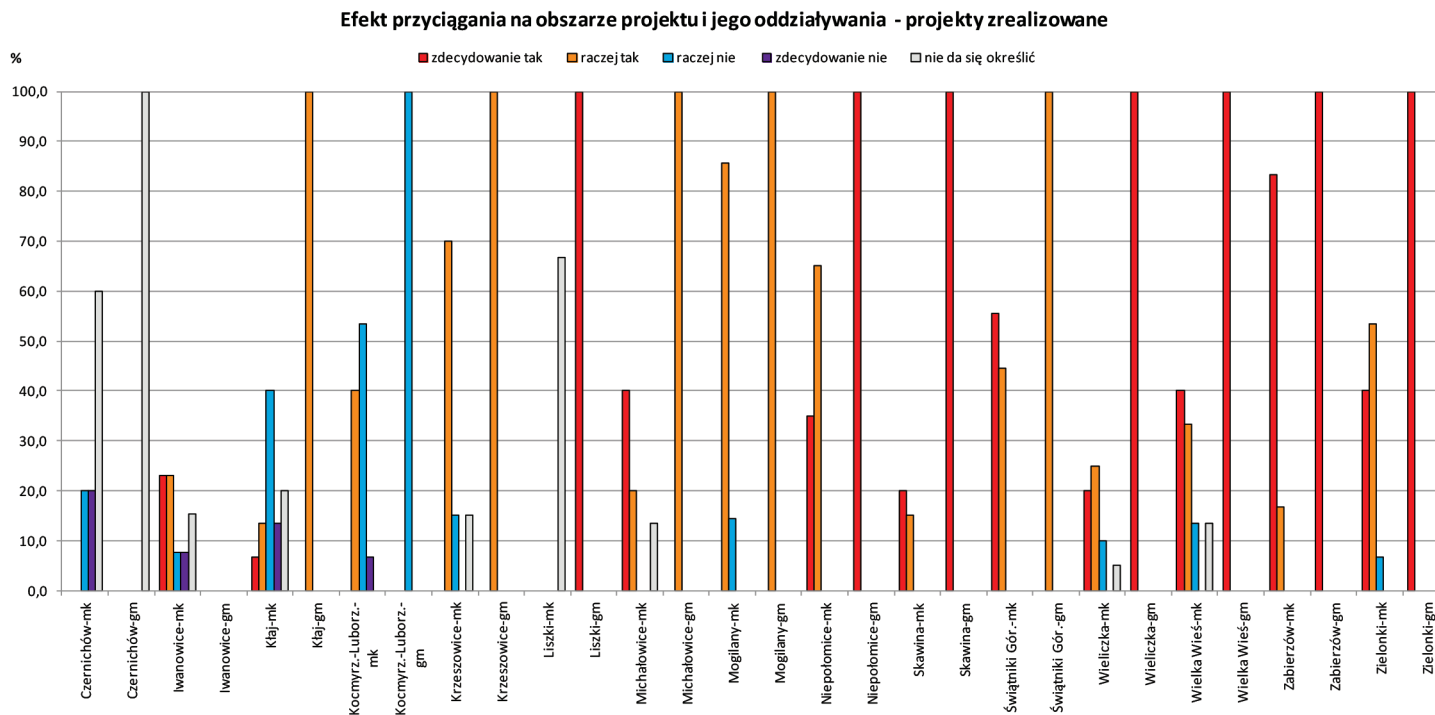
Efekt zdarzenia niezależnego – *deadweight*, wiąże się z zaistnieniem sytuacji, w której oczekiwane i opisane w projektach cele oraz korzyści pojawiłyby się i tak bez konieczności podejmowania realizacji współfinansowanych ze środków unijnych przedsięwzięć. Ankietowani generalnie zaprzeczają, by w odniesieniu do opisywanych projektów, zarówno zrealizowanych, jak i aktualnie prowadzonych, mógł zajść efekt *deadweight* (rys. 3 i 4). Wskazanie na pojawienie się tego efektu sugeruje, że ci, którzy korzystają z rezultatów podjętych w gminach inwestycji, mogli sami zaspokoić potrzeby, ponieważ dysponowali wystarczającymi finansami i mieli potrzebę realizacji działań wpisujących się w dany projekt – co oznacza, że projekt był chybiony.

Zdania odmienne:

- w ocenie przedstawicieli gmin korzyści uzyskane po realizacji budowy kanalizacji sanitarnej na terenie gmin Iwanowice oraz Liszki i tak by się pojawiły, nawet gdyby nie były one realizowane. Co ciekawe – odmiennego zdania są mieszkańcy tych gmin;
- odwrotna sytuacja wystąpiła przy ocenie realizacji oczyszczalni ścieków „Szarów” oraz instalacji systemów energii odnawialnej na budynkach użyteczności publicznej oraz w domach prywatnych w gminie Kłaj, gdzie w opinii gminy korzyści nie dałoby się uzyskać bez podjętych inwestycji, a zdaniem mieszkańców byłyby one możliwe;
- w przypadku projektów: Infrastruktury dla rozwoju przedsiębiorczości na terenie Niepołomickiej Strefy Inwestycyjnej oraz Zagospodarowania przestrzennego tzw. Topólek w Zabierzowie, badani mieszkańcy podzielili się w ocenie wystąpienia tego efektu. Takich wątpliwości nie mieli władarze inwestycji – ich zdaniem efekt nie wystąpił.

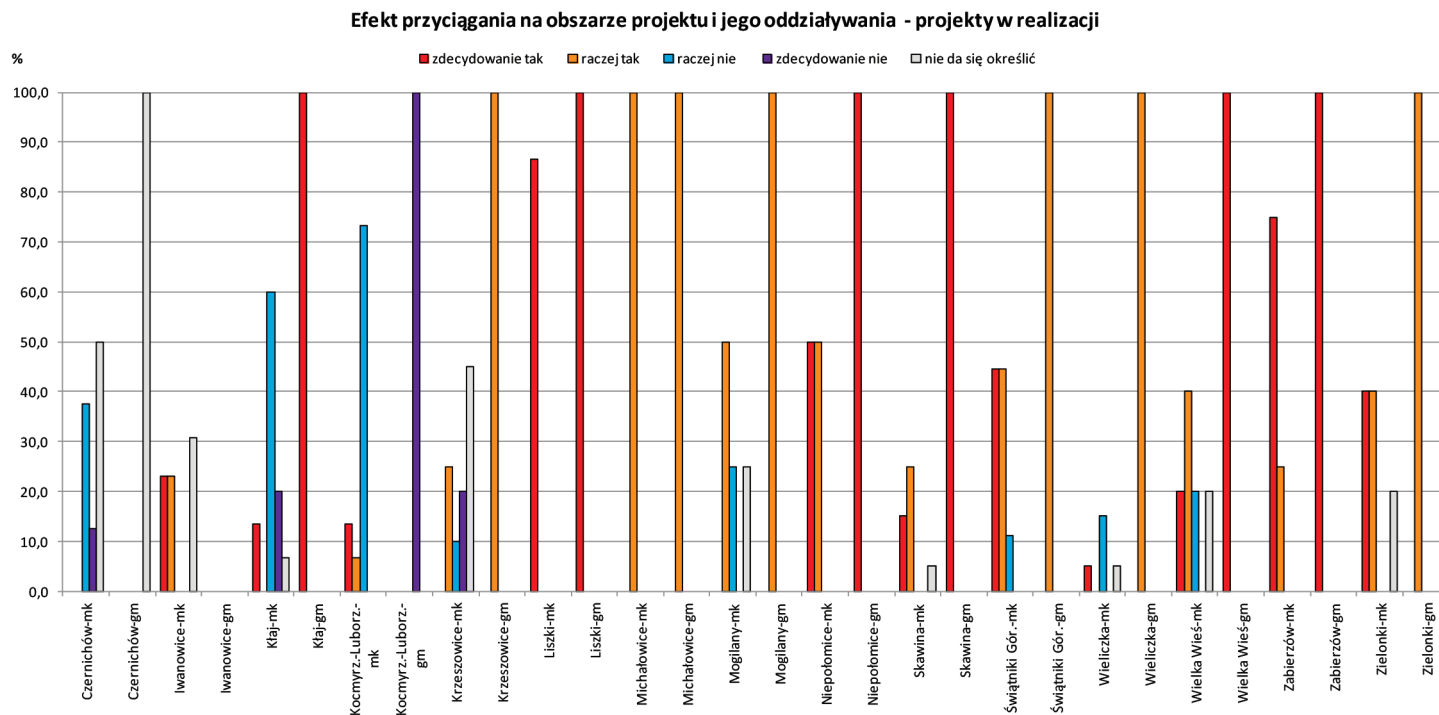
O wystąpieniu efektu przyciągania na obszarze projektu i jego oddziaływania mówi się wtedy, gdy następuje poprawa funkcjonalności i dostępności realizowanej inwestycji, przez co projekt przyczynia się do poprawy sytuacji na zakładanym obszarze, samoistnie lub kosztem obszaru poza projektem. Beneficjenci projektu zmniejszają swoje zainteresowanie podobnymi usługami czy produktami występującymi w dalszej odległości.

W grupie 30 analizowanych projektów infrastrukturalnych przedstawiciele urzędów realizujących przedsięwzięcia w ponad 76% przypadków opowiedzieli się za

Rys. 5. Zestawienie opinii mieszkańców i gminy nt. uzyskiwanych efektów przyciągania na obszarze projektu i jego oddziaływania w ramach zrealizowanych projektów infrastrukturalnych

Źródło: badania ankietowe przeprowadzone w ramach praktyk studenckich w czerwcu 2012 r.

Rys. 6. Zestawienie opinii mieszkańców i gminy nt. uzyskiwanych efektów przyciągania na obszarze projektu i jego oddziaływania w realizowanych aktualnie projektach infrastrukturalnych

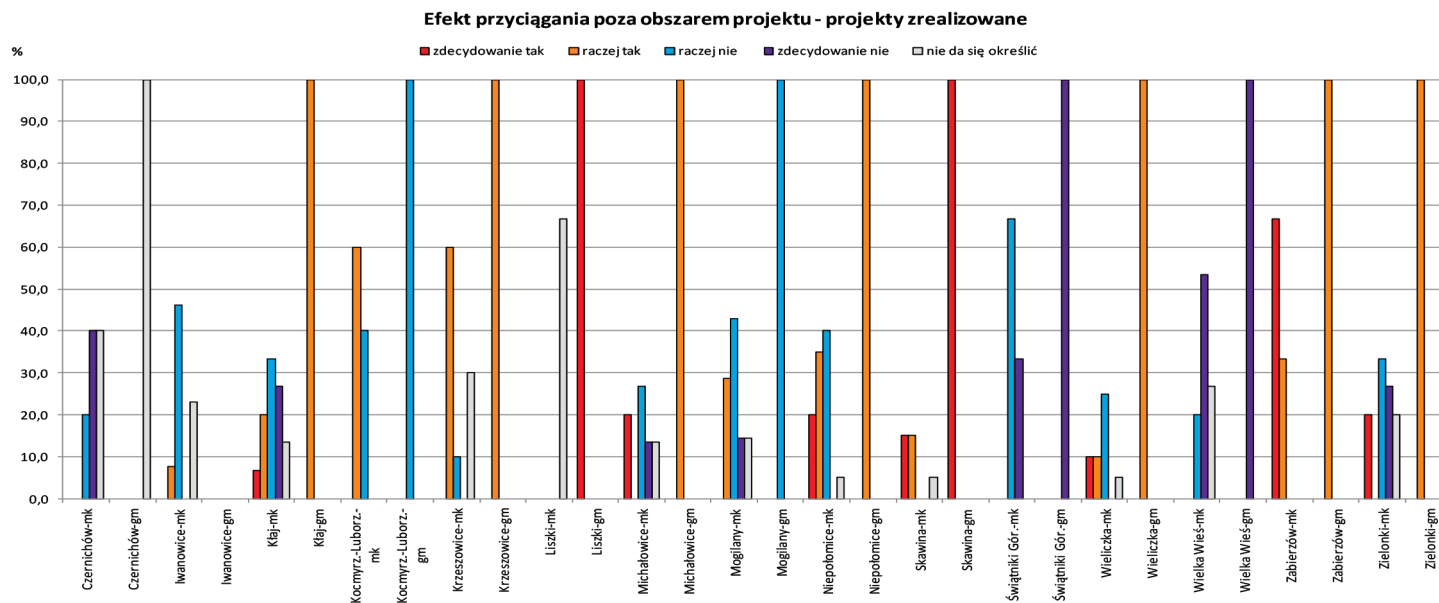
Źródło: badania ankietowe przeprowadzone w ramach praktyk studenckich w czerwcu 2012 r.

występowaniem efektu przyciągania na obszarze projektu i jego oddziaływania (rys. 5 i 6). Mieszkańcy byli tego samego zdania w 70% przypadków, przy czym pokrycie się odpowiedzi obydwu grup ankietowanych miało miejsce w 63% ocen projektów. Respondenci podkreślali w przypadku realizacji inwestycji z zakresu infrastruktury na rzecz środowiska poprawę jakości życia i czystości środowiska, wzrost atrakcyjności działek budowlanych, za którym postępuje zwiększanie się liczby nowych domów i ich mieszkańców, możliwość napływu potencjalnych inwestorów, a także zaangażowanie lokalnych podmiotów gospodarczych. Projekty infrastrukturalne o przeznaczeniu sportowo-rekreacyjnym generowały przyrost liczby korzystających – w tym osób aktywnych spoza gminy, poprawę sprawności fizycznej mieszkańców, a także zagospodarowanie obszarów nieużytków. Ciekawym przykładem może być Jurajski Raj w gminie Zabierzów, gdzie wskazywano na uporządkowanie przestrzeni, rewaloryzację historycznych układów przestrzennych, zachowanie architektury i krajobrazu kulturowego. Powstawanie i modernizacja infrastruktury edukacyjnej powodowały, poza poprawą warunków do kształcenia młodzieży, poprawę w dostępności obiektów dla mieszkańców (sale gimnastyczne). Szczególne korzyści przynosiły inwestycje w strefy aktywności gospodarczej (Niepołomice, Skawina), wśród których badani wskazywali na wzrost wpływów do budżetu gminy, zmniejszenie kosztów inwestycji, efektywniejsze wykorzystanie istniejącej sieci usługowej, poprawę zatrudnienia, a przez to liczby mieszkańców. Ważne są efekty przestrzenne, takie jak: znacznie lepsza dostępność komunikacyjna obszaru, otwarcie nowych terenów inwestycyjnych dla firm poprzez przekształcenie nieużytków w dobrze prosperującą i rozwijającą się strefę gospodarczą czy też skoncentrowanie zakładów w jednym obszarze.

Opinie odmienne:

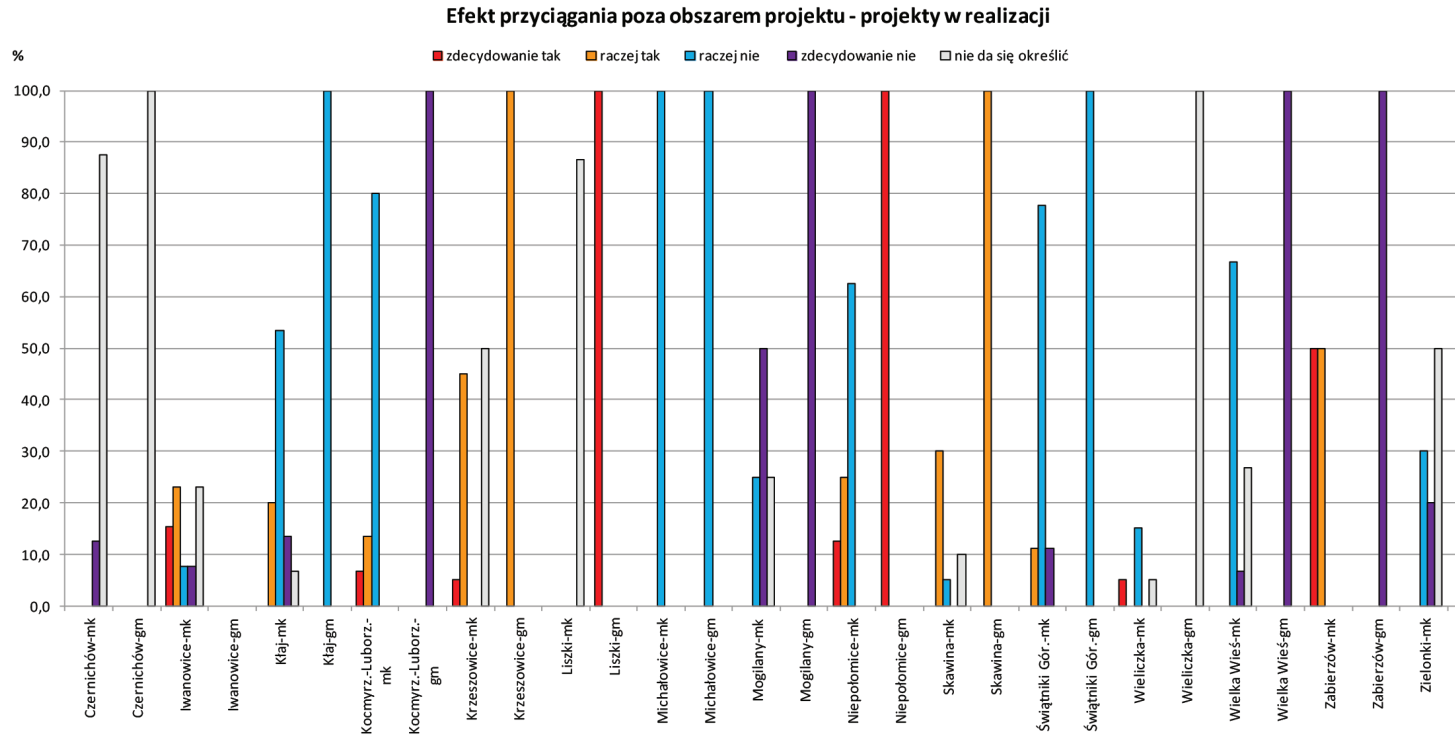
- zdaniem respondentów z gminy Kocmyrzów – Luborzycza zarówno rozbudowa szkoły podstawowej wraz z budową nowoczesnej sali gimnastycznej, jak i I etap budowy sieci kanalizacyjnej nie generują efektu przyciągania na obszarze projektu,
- podobną opinię wyrażają w zakresie modernizacji budynków edukacyjnych mieszkańcy Czernichowa,
- w gminie Kłaj, zdaniem gminy, zarówno rozbudowa oczyszczalni ścieków, jak i instalacja solarów spowodowały wystąpienie opisywanego efektu, w opinii mieszkańców zaś – niekoniecznie.

W wyniku realizacji inwestycji infrastrukturalnych może zachodzić sytuacja migrowania korzyści, oceniana odwrotnie od poprzedniej. Ma to miejsce w przypadku „wysysanych” korzyści uzyskiwanych poza oddziaływaniem projektu – taka sytuacja jest określana mianem efektu przyciągania poza obszarem realizacji projektu. Dla obszarów zewnętrznych względem zasięgu projektu utrata tych korzyści postrzegana jest negatywnie. Również w przypadku ewaluacji projektów współfinansowanych ze środków strukturalnych efekt ten jest postrzegany jako niekorzystny.

Rys. 7. Zestawienie opinii mieszkańców i gminy nt. efektu przyciągania poza obszarem projektu w ramach zrealizowanych projektów infrastrukturalnych

Źródło: badania ankietowe przeprowadzone w ramach praktyk studenckich w czerwcu 2012 r.

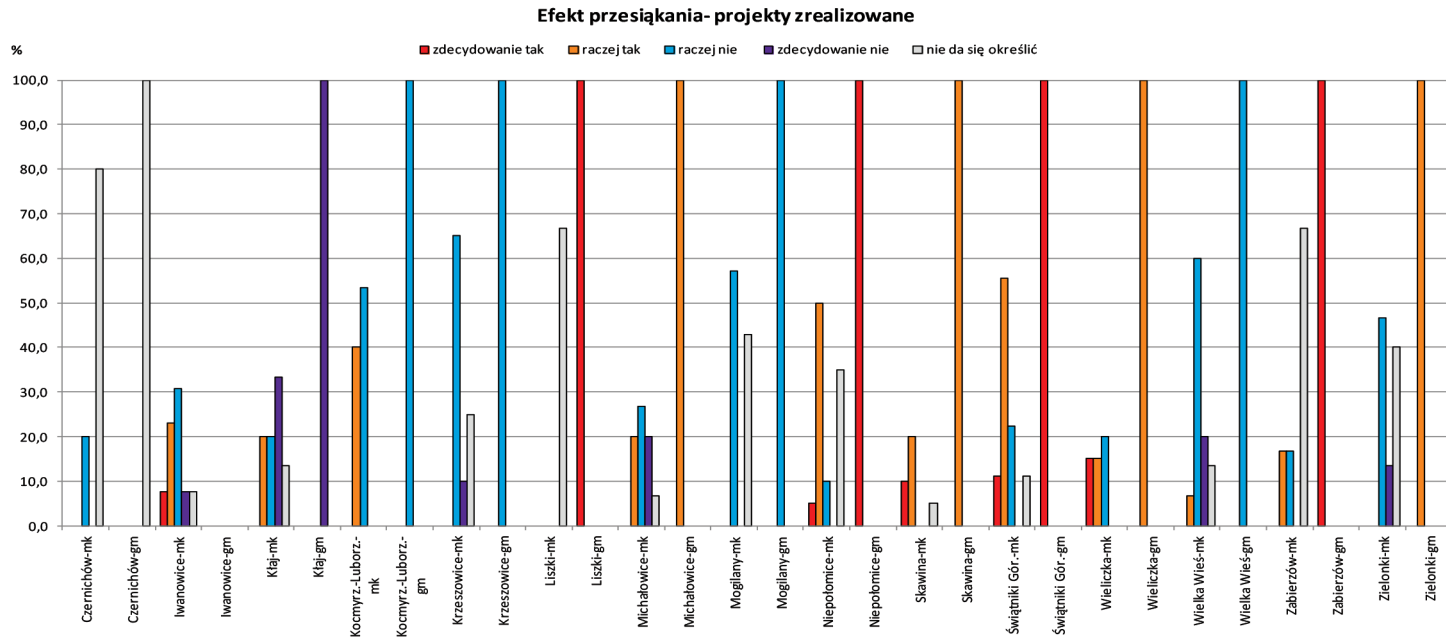
Rys. 8. Zestawienie opinii mieszkańców i gminy nt. efektu przyciągania poza obszarem projektu i jego oddziaływania w realizowanych aktualnie projektach infrastrukturalnych

Źródło: badania ankietowe przeprowadzone w ramach praktyk studenckich w czerwcu 2012 r.

Oddziaływanie projektów środowiskowych w opinii ponad połowy (60%) ludności zamieszkującej gminy nie wpływa na pojawienie się efektu przyciągania poza obszarem projektu, 1/5 prezentuje sprzeczne opinie, 13% nie ma wyrobionego w tym względzie zdania (rys. 7 i 8). Więcej jest wypowiedzi potwierdzających takie oddziaływanie projektu wśród przedstawicieli gmin (40% na „tak”, 47% na „nie”). Znaczne zróżnicowanie opinii występuje w ocenie projektów sportowo-rekreacyjnych pod względem omawianego efektu. Jednoznaczne wskazanie potwierdzające jego wystąpienie zaznaczyli badani w Zabierzowie (projekt Jurajski Raj), natomiast zanegowali takie oddziaływanie ankietowani w Mogilanach i Świątnikach Górnych (budowa sal gimnastycznych). W pozostałych przypadkach opinie mieszkańców są odmienne lub niejednoznaczne względem oceny urzędu gminy. Wydawać by się mogło, że nowoczesna infrastruktura edukacyjna będzie generować przepływy kształcących się, jednak ze względu na rejonizację szkolnictwa zjawisko opisywanego efektu w tym przypadku raczej nie ma miejsca. Występowanie efektu przyciągania poza obszarem projektu ma miejsce w przypadku projektów dotyczących infrastruktury gospodarczej (tworzenie stref ekonomicznych, parku technologicznego, rewitalizacja centrum), co dość zgodnie zauważają badani (wyjątek stanowi realizowany projekt budowy chodnika wraz z odwodnieniem w Mogilanach, mający lokalny charakter).

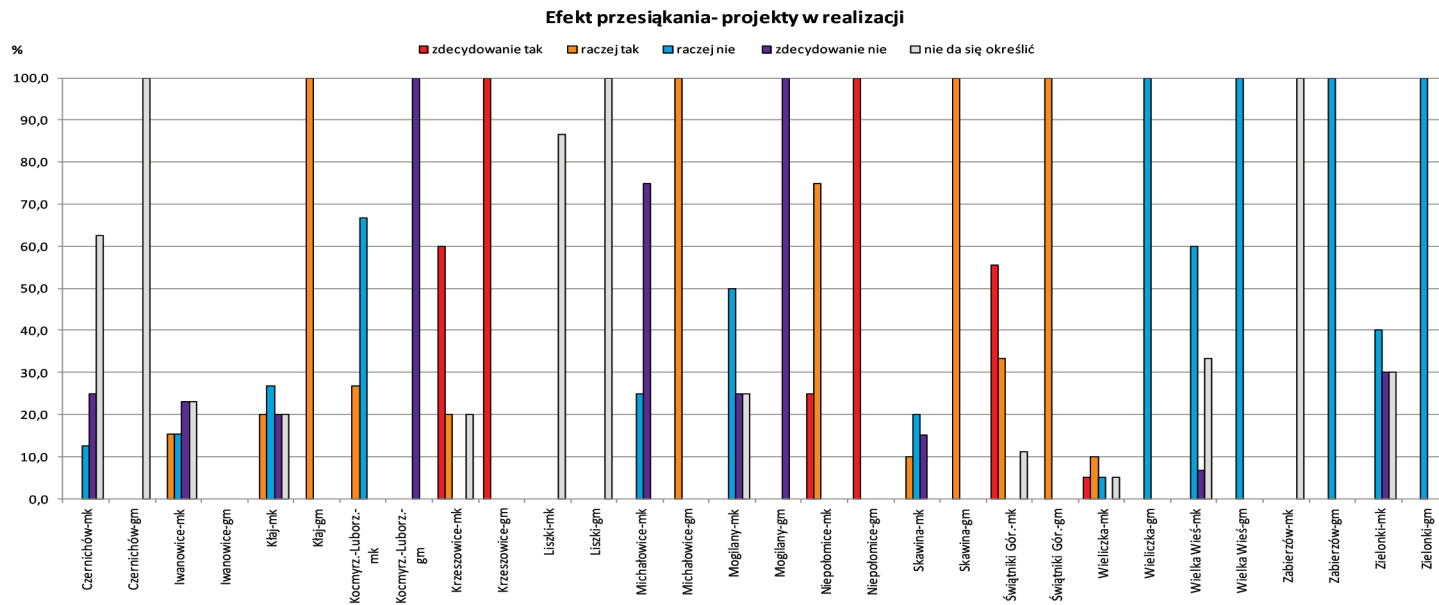
Jednoznacznie pozytywnie jest oceniane pojawienie się korzyści opisywanych jako efekt przesiąkania. Zaobserwowanie takiego zjawiska oznacza, iż podjęty projekt zarówno powoduje korzyści na zakładanym obszarze jego oddziaływania, jak i generuje dostrzegalne korzyści w jego zewnętrznym otoczeniu. Ma on wymiar ekonomiczny, a uzyskiwane korzyści mogą mieć charakter przestrzenny.

W prowadzonych badaniach znalazły się projekty, które w opinii zarówno mieszkańców, jak i władzy lokalnej wywołują efekt przesiąkania, jednak podawane przez ankietowanych przykłady efektów przesiąkania określane były bardzo zdawkowo. Ankietowani wskazali trzy projekty środowiskowe. Znalazły się tu dwie najdroższe inwestycje – realizowany projekt pt. Zapewnienie prawidłowej gospodarki ściekowej na terenie aglomeracji Krzeszowice – Dorzecze Rudawy, koszt ok. 212 mln zł, oraz projekt zakończony pt. Zintegrowany system zaopatrzenia w wodę i odprowadzania ścieków w mieście Niepołomice i wschodniej części gminy Niepołomice, koszt 88 mln zł, a także projekt tańszy pt. Zabezpieczenie przed zanieczyszczeniem chronionego ujęcia wody pitnej dla Skawiny przez budowę kanalizacji sanitarnej w gminie Świątniki Górne. W grupie projektów środowiskowych te, które swym zasięgiem obejmują gminę lub jej część, zwykle nie przyczyniają się do generowania korzyści na zewnątrz, choć zwykle opinie mieszkańców na ten temat są sprzeczne. Ocena respondentów drugiej pod względem liczebności grupy projektów z obszaru infrastruktury społecznej, związanych z przedsięwzięciami o charakterze sportowo-rekreacyjnym, wskazuje w zdecydowanej większości na zachodzenie efektu przesiąkania (jedynie zdaniem osoby ankietowanej w urzędzie gminy w Zabierzowie taki efekt nie zachodzi w przypadku zagospodarowania tzw. Topólek.). Inwestycje

Rys. 9. Zestawienie opinii mieszkańców i gminy nt. efektu przesiąkania w ramach zrealizowanych projektów infrastrukturalnych

Źródło: badania ankietowe przeprowadzone w ramach praktyk studenckich w czerwcu 2012 r.

Rys. 10. Zestawienie opinii mieszkańców i gminy nt. efektu przesiąkania w realizowanych aktualnie projektach infrastrukturalnych

Źródło: badania ankietowe przeprowadzone w ramach praktyk studenckich w czerwcu 2012 r.

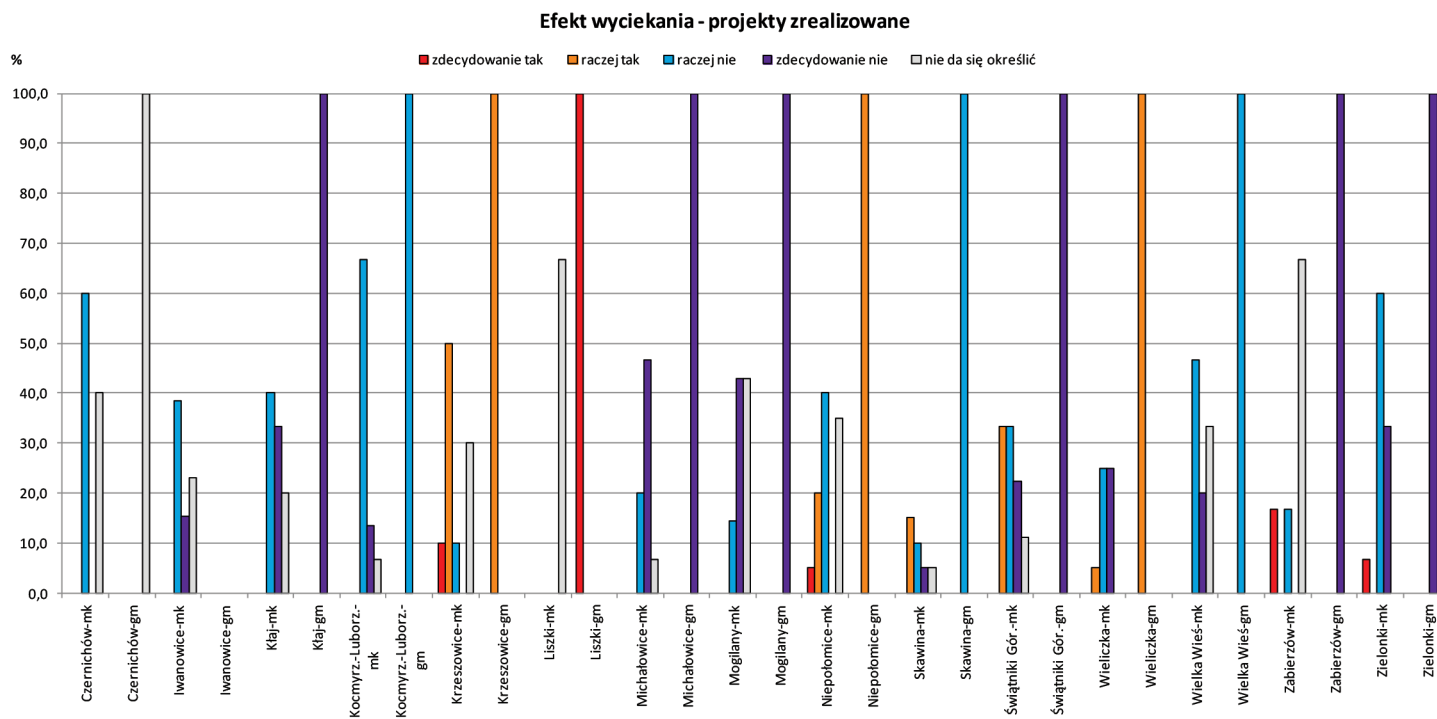
w zakresie infrastruktury edukacyjnej raczej nie generują korzyści poza obszarem oddziaływania projektu, choć w tym przypadku respondenci zaznaczali też często „nie mam zdania”. Pozytywne oddziaływanie na zewnątrz prowadzonych inwestycji zostało wskazane przez badanych względem tych projektów w grupie infrastruktury gospodarczej, które powstały w Skawinie i Niepołomicach. Niepołomska Strefa Inwestycyjna, Strefy Aktywności Gospodarczej w Skawinie oraz Skawiński Obszar Gospodarczy – Park Technologiczny, przyczyniają się do zwiększania aktywności wśród lokalnych podmiotów – także tych spoza obszaru oddziaływania projektu – podejmujących współpracę lub świadczenie usług, na które pojawia się popyt dzięki realizacji projektów unijnych.

Jeżeli generowane realizowanym projektem korzyści powstają głównie poza obszarem realizacji projektu, kosztem zakładanego obszaru oddziaływania projektu, to powstaje tzw. efekt wyciekania. Analizując rys. 11 i 12, można zauważyć wyraźną dominację barw chłodnych (niebieskich i fioletowych) na poszczególnych słupkach – w większości poddanych wnioskowaniu projektów – co oznacza, iż przedmiotowe zjawisko nie zachodzi. Odcienie ciepłe występują sporadycznie, a taka ich ocena – sądząc po typie projektu – była konsekwencją raczej podejścia do efektu od strony finansowej, tzn. znaczące koszty ponosi gmina, która inwestuje, a korzyści bez własnego wkładu otrzymuje zewnętrzne otoczenie (np. w gminie Liszki wskazano efekt wyciekania, określając go jako: „brak nielegalnych zrzutów ścieków powodem lepszej jakości wody dla Krakowa” – jest to klasyczny przykład efektu przesiąkania, a nie występowania strat u siebie).

Do grupy niekorzystnych efektów, które mogą pojawić się w wyniku realizacji projektów infrastrukturalnych, zaliczany jest efekt substytucji. Występuje on w kilku możliwych sytuacjach. Pierwszy przypadek pojawia się, gdy kosztem grupy interesariuszy niekorzystających z zasobów projektu powstają korzyści dla grupy docelowej prowadzonej interwencji. Druga sytuacja ma miejsce wówczas, gdy projektodawca zaprzestaje realizacji działań, które prowadził na rzecz podległej mu grupy społecznej, a podejmuje się realizacji tych, które są oczekiwane w ramach wydatkowania środków z interwencji wspólnotowej. Trzecia możliwość wystąpienia efektu substytucji zachodzi, gdy projektodawca na skutek zaangażowania zasobów finansowych w jedną realizację nie może podjąć innej.

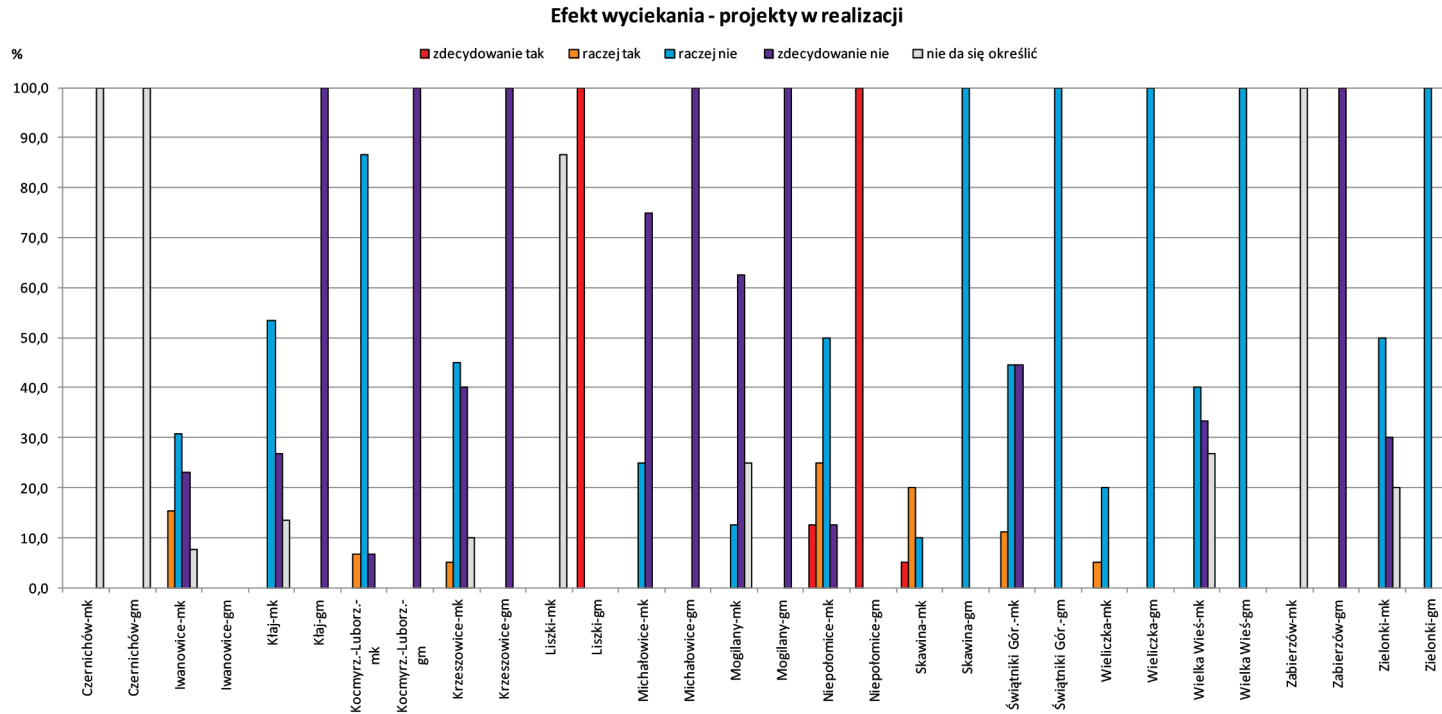
Podobnie jak w przypadku efektu wyciekania, także przy tym efekcie na wykresach widać wyraźną przewagę ocen oznaczonych chłodnymi kolorami, co oznacza, że trwające oraz zakończone projekty nie przyczyniają się do powstania efektów substytucji (rys. 13 i 14). Jednak nie jest to całkiem wykluczone, czego przykładem są gminy Kłaj i Liszki. Realizowane w tych gminach inwestycje środowiskowe są kosztowne, gminy wskazują na zwiększenie ich zadłużenia, co ogranicza możliwości zaangażowania się w inne realizacje.

Ostatnią grupą korzyści ocenianą przez ankietowanych były tzw. efekty mnożnikowe, powstające jako wtórne względem celów bezpośrednich poszczególnych projektów. Pytania dotyczyły możliwości zaistnienia efektów dochodowego i dostaw-

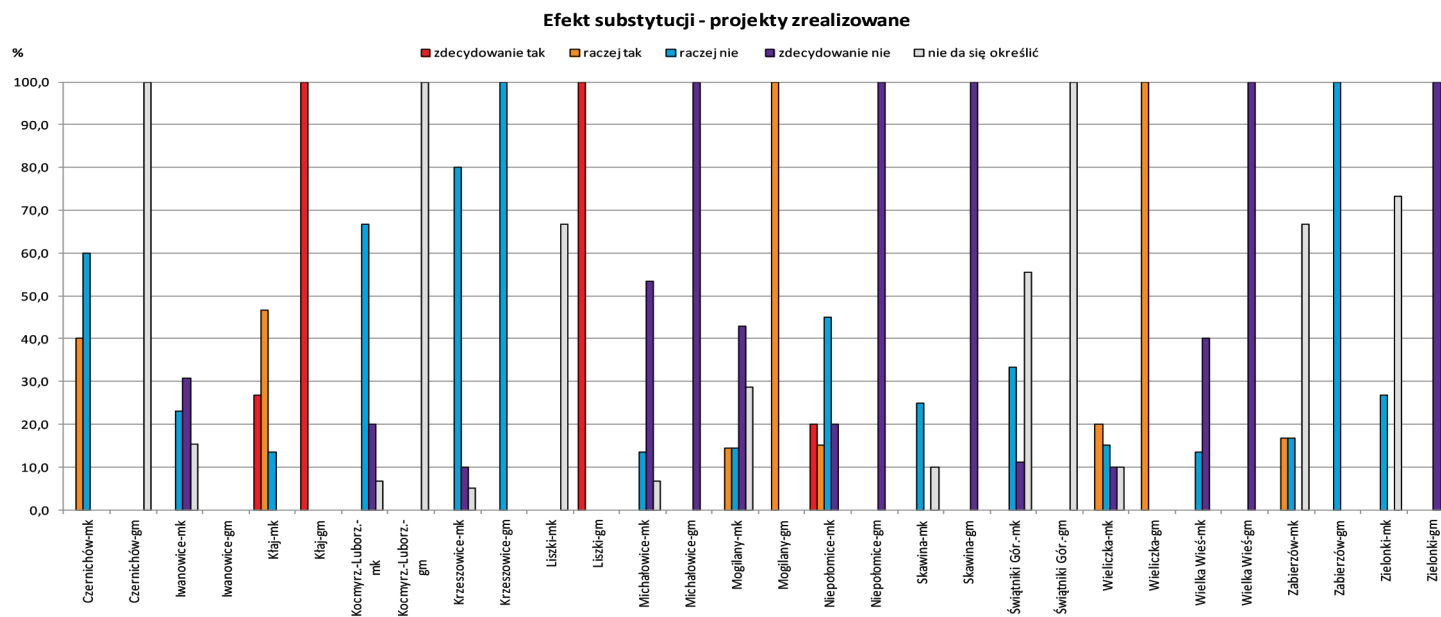
Rys. 11. Zestawienie opinii mieszkańców i gminy nt. efektu wyciekania w ramach zrealizowanych projektów infrastrukturalnych

Źródło: badania ankietowe przeprowadzone w ramach praktyk studenckich w czerwcu 2012 r.

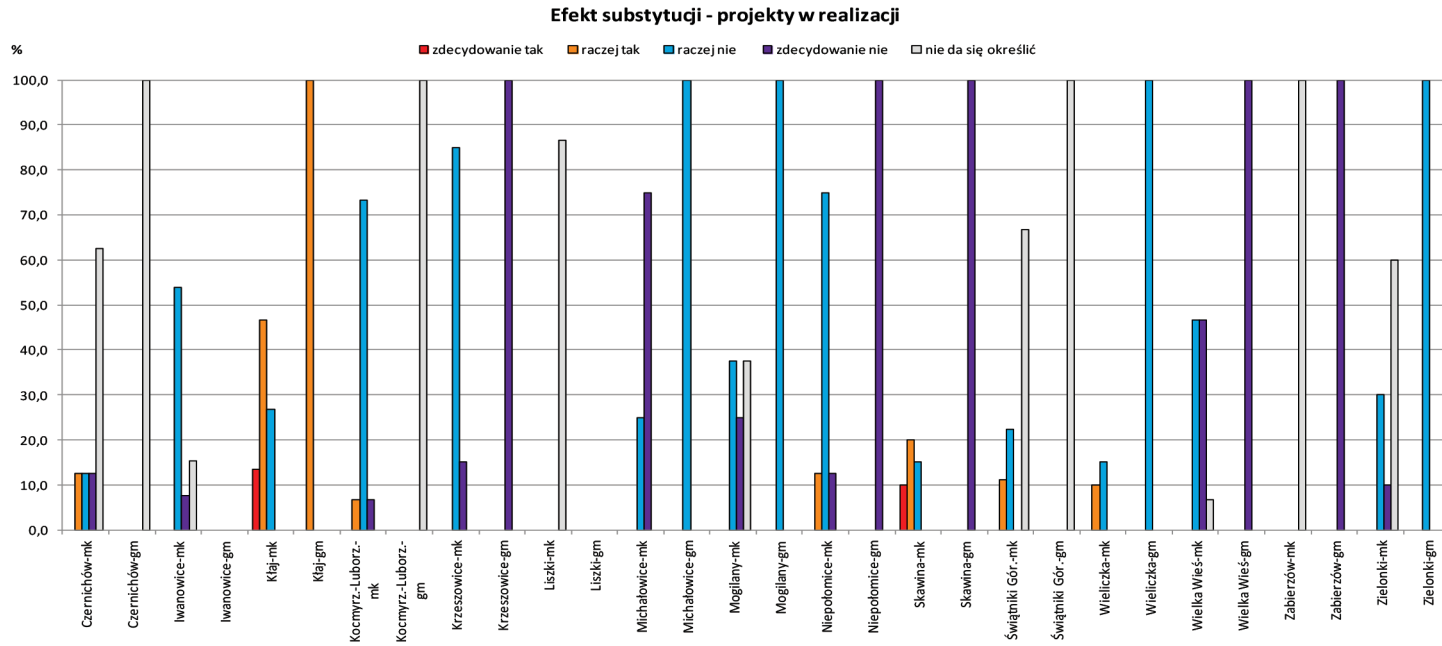
Rys. 12. Zestawienie opinii mieszkańców i gminy nt. efektu wyciekania w realizowanych aktualnie projektach infrastrukturalnych

Źródło: badania ankietowe przeprowadzone w ramach praktyk studenckich w czerwcu 2012 r.

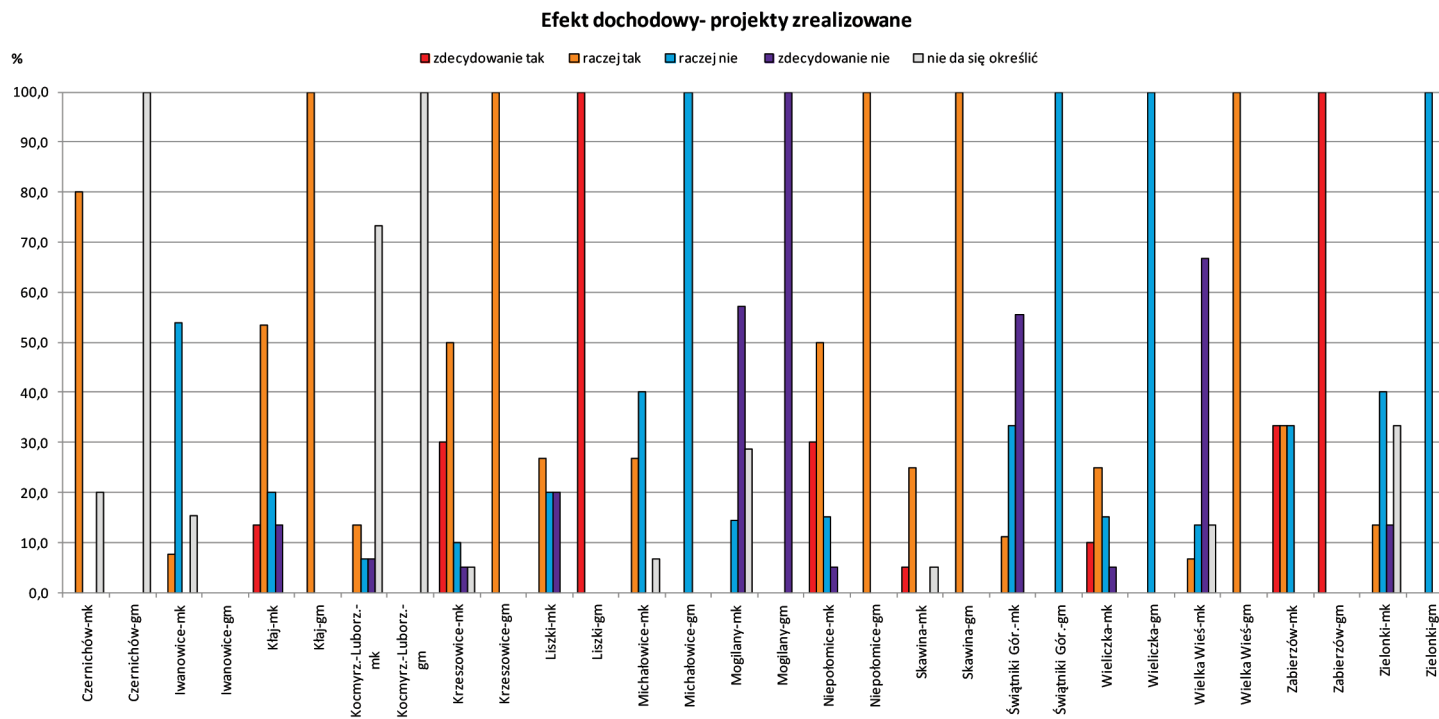
Rys. 13. Zestawienie opinii mieszkańców i gminy nt. efektu substytucji w ramach zrealizowanych projektów infrastrukturalnych

Źródło: badania ankietowe przeprowadzone w ramach praktyk studenckich w czerwcu 2012 r.

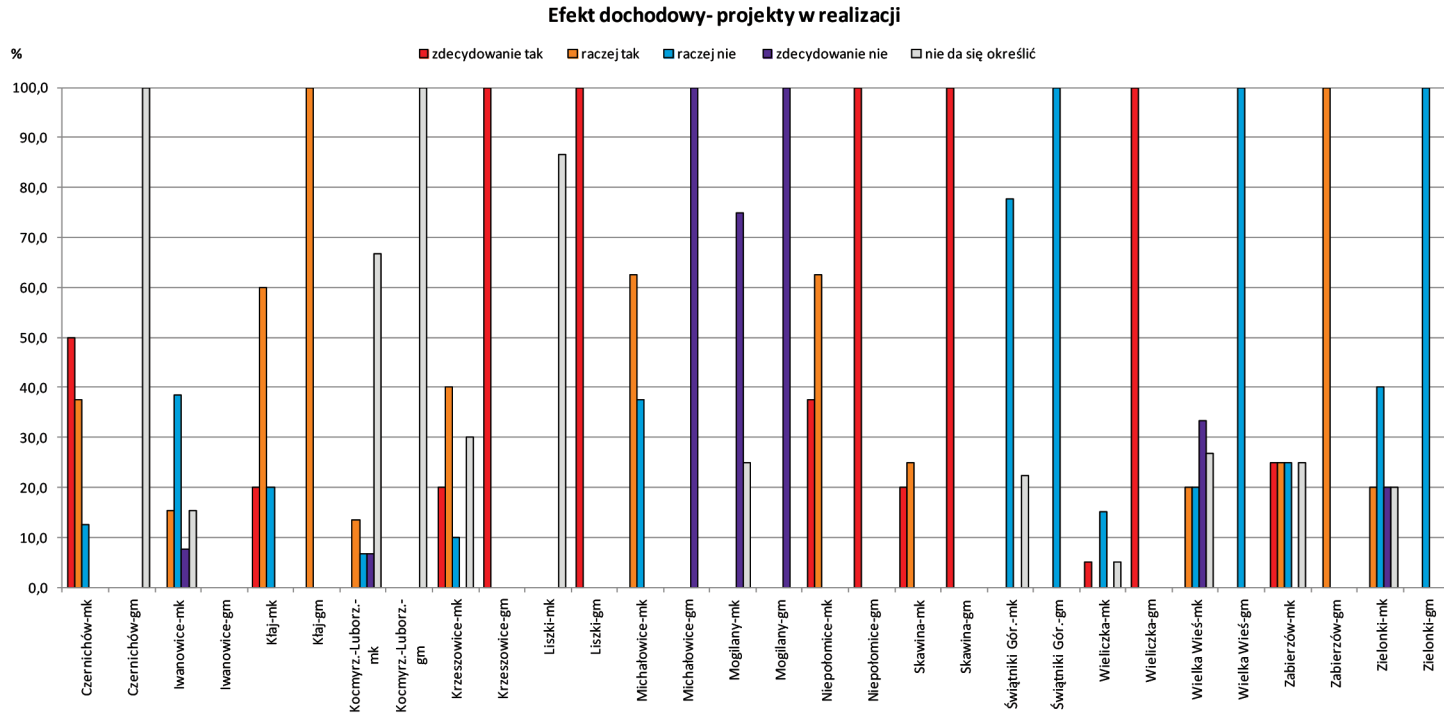
Rys. 14. Zestawienie opinii mieszkańców i gminy nt. efektu substytucji w realizowanych aktualnie projektach infrastrukturalnych

Źródło: badania ankietowe przeprowadzone w ramach praktyk studenckich w czerwcu 2012 r.

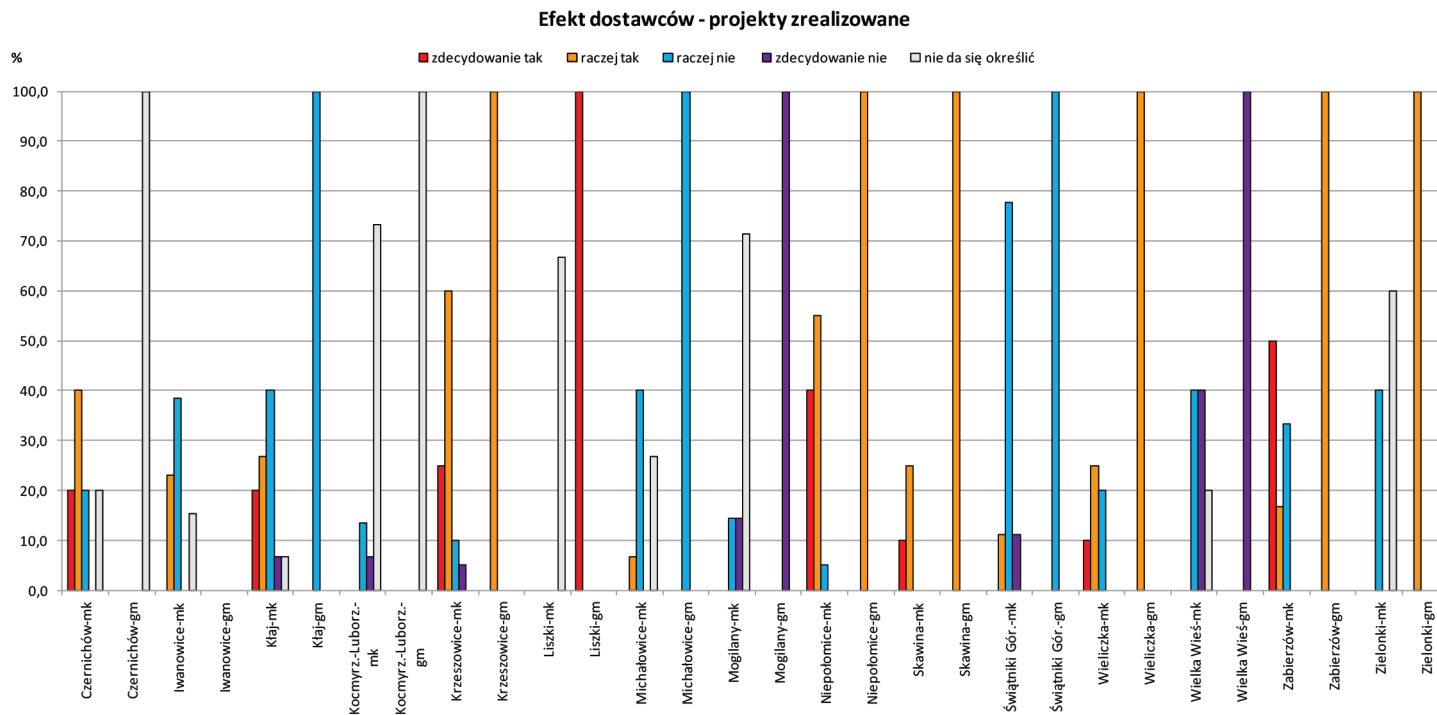
Rys. 15. Zestawienie opinii mieszkańców i gminy nt. efektu dochodowego w ramach zrealizowanych projektów infrastrukturalnych

Źródło: badania ankietowe przeprowadzone w ramach praktyk studenckich w czerwcu 2012 r.

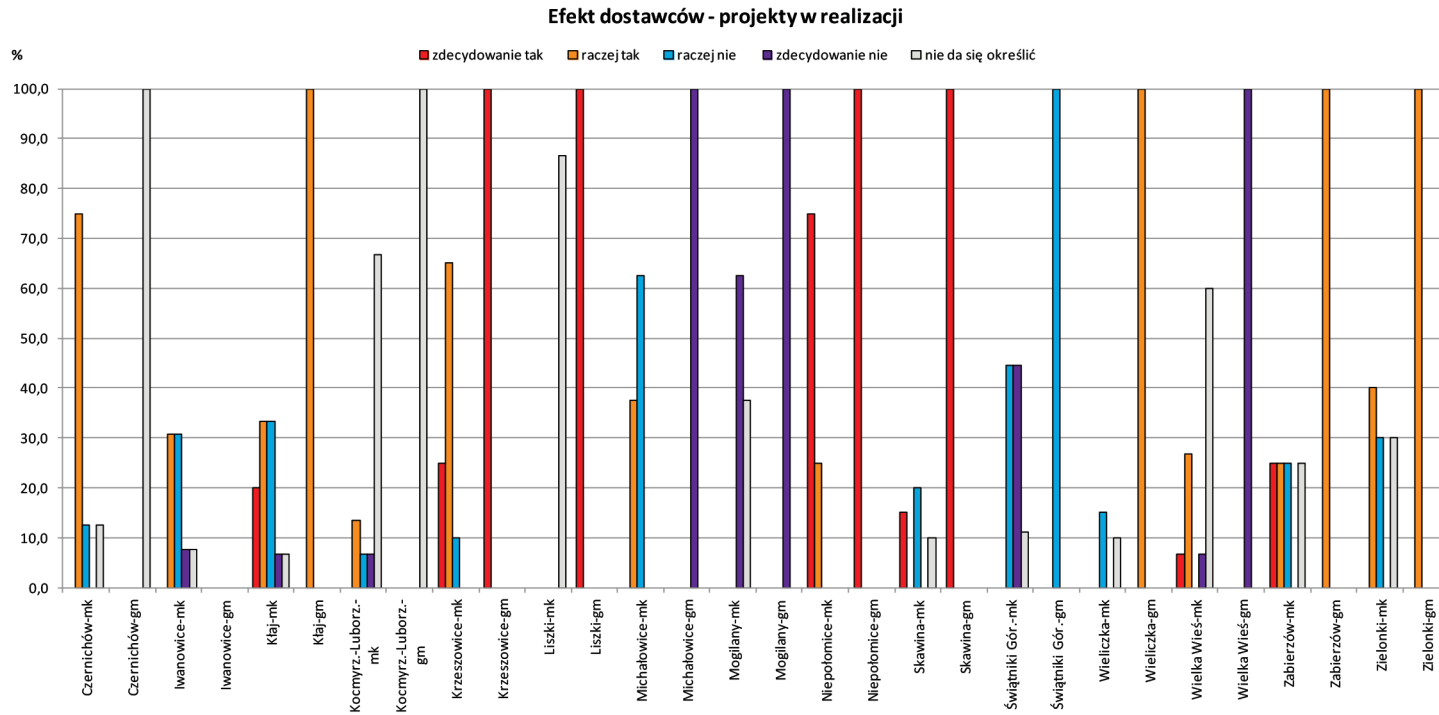
Rys. 16. Zestawienie opinii mieszkańców i gminy nt. efektu dochodowego w realizowanych aktualnie projektach infrastrukturalnych

Źródło: badania ankietowe przeprowadzone w ramach praktyk studenckich w czerwcu 2012 r.

Rys. 17. Zestawienie opinii mieszkańców i gminy nt. efektu dostawców w ramach zrealizowanych projektów infrastrukturalnych

Źródło: badania ankietowe przeprowadzone w ramach praktyk studenckich w czerwcu 2012 r.

Rys. 18. Zestawienie opinii mieszkańców i gminy nt. efektu dostawców w realizowanych aktualnie projektach infrastrukturalnych

Źródło: badania ankietowe przeprowadzone w ramach praktyk studenckich w czerwcu 2012 r.

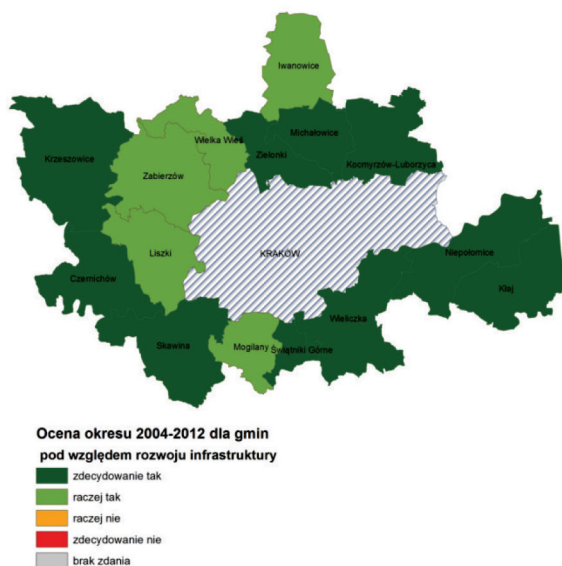
ców. Istota korzyści dochodowej polega na tym, że obserwowany jest wzrost dochodów, konsumpcji i generowanie nowych miejsc pracy będących konsekwencją realizacji projektu w dobrze zdiagnozowanym obszarze problemowym interesariuszy i beneficjentów projektu.

Uzyskane zbiorcze wyniki nie pozwalają na jednoznaczne stwierdzenie występowania lub braku powstania efektu dochodowego w gminach realizujących badaną grupę projektów (rys. 15 i 16). W opinii wybranych przedstawicieli urzędów gmin realizacja projektów z zakresu infrastruktury środowiskowej daje taki efekt w 8 na 15 analizowanych przypadków (w 5 nie daje). Mieszkańcy nie są już tak optymistycznie nastawieni do uznania tego efektu, opinie potwierdzające pojawiły się w 4 przypadkach, a najliczniejsza jest grupa odpowiedzi znoszących się (część mieszkańców danej gminy wskazuje na występowanie efektu, część temu zaprzecza). W przypadku projektów sportowo-rekreacyjnych dominuje sceptycyzm w zakresie osiągnięcia efektu dochodowego, wyjątkiem jest gmina Zabierzów, gdzie zarówno projekt ukończony, jak i będący w trakcie realizacji przysłużą się poprawie dochodów mieszkańców. Ankietowani najczęściej nie byli w stanie określić efektu dochodowego w przypadku inwestycji w edukację, jedynie w gminie Czernichów pojawiły się odpowiedzi twierdzące mieszkańców, co mogło być związane bardziej z oczekiwaniem takich efektów w przyszłości. Jediną dość jednoznacznie ocenianą grupą projektów były inwestycje w infrastrukturę gospodarczą, które zdaniem badanych bezsprzecznie dają taki efekt (wyjątek stanowiła budowa chodnika w Mogilanach).

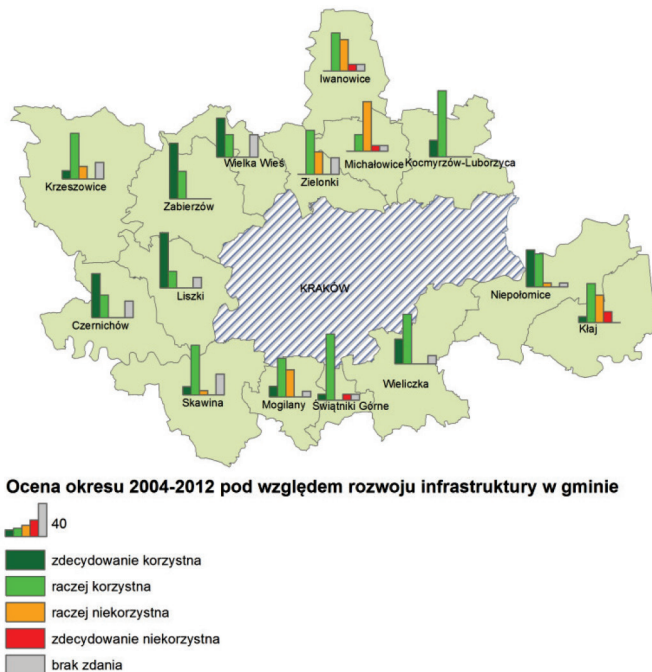
Drugi z efektów mnożnikowych – efekt dostawców, pojawia się, gdy utrzymanie produktów i rezultatów projektu generuje konieczność dostaw nowych produktów i usług, pod warunkiem że przekłada się to na rozwój już istniejących lub pojawienie się nowych firm w obszarze objętym interwencją. Rozkład uzyskanych odpowiedzi prezentowanych na rys. 17 i 18 jest zbliżony do opisu w przypadku poprzedniego efektu – dochodowego. Różnica pojawia się w ocenie inwestycji przez respondentów z Wieliczki, dzięki której powstało Solne Miasto. W odniesieniu do możliwości pojawienia się efektu dochodowego mieszkańcy głosowali twierdząco, gmina zaś przecząco, natomiast przy ocenie efektu dostawców oceny zostały postawione odwrotnie.

4. Podsumowanie

Szczególnym zainteresowaniem społeczności lokalnych strefy podmiejskiej Krakowa cieszą się podejmowane realizacje w zakresie poprawy stanu infrastruktury komunalnej, środowiskowej, społecznej (o przeznaczeniu rekreacyjnym i sportowym) czy rozwoju stref aktywności gospodarczej. W opinii zarówno przedstawicieli gmin, jak i mieszkańców okres od momentu akcesji Polski do Unii Europejskiej nie został zmarnowany. Lata 2004-2012 respondenci ocenili jako okres zdecydowanie korzystny dla rozwoju infrastruktury na obszarze swoich jednostek terytorialnych (rys. 19 i 20).

Rys. 19. Ocena rozwoju infrastruktury na obszarze JST w latach 2004-2012 w opinii urzędu gminy
 Źródło: badania ankietowe przeprowadzone w ramach praktyk studenckich w czerwcu 2012 r.

Rys. 20. Ocena rozwoju inwestycji infrastrukturalnych na obszarze JST w opinii mieszkańców (w %)
 Źródło: badania ankietowe przeprowadzone w ramach praktyk studenckich w czerwcu 2012 r.

Warto zauważyć, iż ani jedna z badanych gmin nie wskazała w grupie projektów ukończonych ani też aktualnie realizowanych takich, które byłyby dofinansowane w ramach priorytetu V Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego. Priorytet ten zakładał wzmocnienie pozycji Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego jako znaczącego ośrodka metropolitalnego w Europie i z racji przewidzianych pól interwencji nie był atrakcyjny dla otaczających Kraków gmin. Gminy znacznie chętniej korzystały z możliwości realizacji działań oferowanych w obszarze innych priorytetów tego programu (II, VI, VI i VII). Wśród programów cieszących się znaczną popularnością znalazły się także: Program Infrastruktura i Środowisko z działaniami w obrębie I priorytetu oraz Program Rozwoju Obszarów Wiejskich, gdzie zainteresowanie koncentrowało się na III priorytecie.

W opinii badanych pozyskane środki były bardzo ważne dla podjęcia decyzji inwestycyjnych (efekt dodatkowości). Nie byłyby one w stanie osiągnąć spodziewanych korzyści bez realizacji omawianych projektów infrastrukturalnych (efekt *deadweight*). Większość podejmowanych inwestycji infrastrukturalnych w gminach generowała korzystne oddziaływanie przede wszystkim w obrębie jednostek terytorialnych (występowanie głównie efektu przyciągania na obszarze projektu i jego oddziaływania, w mniejszym stopniu efektu dochodowego i dostawców). Widoczny był również wpływ projektów współfinansowanych ze środków zewnętrznych na przyległe jednostki, gdy w analizie korzyści wskazywane były efekty przesiąkania przydatne dla tego otoczenia. Oddziaływanie projektów wywoływało sporadycznie też utratę korzyści na miejscu (zaznaczany w nielicznych przypadkach efekt wyciekania i substytucji) oraz w otoczeniu badanych jednostek (efekt przyciągania poza obszarem).

Znaczące przyspieszenie inwestycyjne obserwowane po 2004 r. zaczęło zmieniać niekorzystną sytuację gospodarczą przez poprawę zaplecza infrastrukturalnego gospodarki w regionach. Realizacja projektów o charakterze infrastrukturalnym, czyli przedsięwzięć obejmujących swym zakresem roboty budowlane, finansowanych z programów operacyjnych jest postrzegana przede wszystkim jako niezbędny warunek w rozwoju lokalnym oraz regionalnym. Pozytywne zmiany oraz wiążący się z tym optymizm stały się ważnym elementem klimatu inwestycyjnego, poprawiając zaangażowanie przedsiębiorcze mieszkańców, a przez to wizerunek małych ojczyzn. Jednakże brakuje podejścia strategicznego do rozwoju obszaru strefy podmiejskiej Krakowa, a szerzej również całego Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego. Generowane efekty są raczej konsekwencją niezintegrowanych zabiegów gmin o swój rozwój niż przemyślanego i planowego działania głównych podmiotów, którym powinno zależeć na rozwoju całego, spójnego wewnątrznie KOM-u.

Literatura

- Ewaluacja. Podręcznik ewaluacji efektów projektów infrastrukturalnych*, Krajowa Jednostka Oceny. Departament Koordynacji Polityki Strukturalnej, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, marzec 2009, dostępny w Internecie: https://www.ewaluacja.gov.pl/ewaluacja_wstep/Documents/623.pdf].
- Nabory projektów do MRPO, <http://www.fundusze.malopolska.pl/mrpo/Strony/default.aspx>.
- Listy beneficjentów: POiŚ – <http://www.pois.gov.pl/Strony/default.aspx>; POiG – <http://www.poig.gov.pl/Strony/default.aspx>
- Plan zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego, t. IV, Załączniki graficzne, B7 sfera społeczna, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Departament Środowiska i Rozwoju Wsi Kraków 2003, Wyd. UMWM, dostępny w Internecie: <http://www.malopolskie.pl/RozwojRegionalny/Plan/>].
- Uszczegółowienie Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013, ZWM, Kraków 2013, dostępny w Internecie: http://fundusze.malopolska.pl/mrpo/Strony/uszczegolowienie_mrpo.aspx].

ECONOMIC EFFECTS OF INFRASTRUCTURE PROJECTS IMPLEMENTED BY MUNICIPALITIES IN THE SUBURBAN AREA OF KRAKOW

Summary: The implementation of infrastructural projects, funded from operational programs, is seen as an important factor in local development. The purpose of the article was to analyze the effects of ongoing changes in the municipalities adjacent to Krakow, influenced by the performance of their infrastructure projects. The funds have proven to be very important for investment decisions. Municipalities would not be able to achieve the expected benefits without the implementation of these infrastructure projects. However, there is not a strategic approach to the development of the entire suburban area of Krakow. Generated effects are rather the consequence of non-integrated treatment of municipalities of their development, rather than a deliberate and planned action.

Keywords: EU projects, suburban area of Krakow, evaluation.